

Kemal Varol

Kemal Varol'dan 'baba'ya ağıt...

Sabahattin Ali: Mahpus ve gurbetçi...

Akademide kırılan kol neden yen içinde kalır?

Tavan'da asılı kalan...

4 Kemal Varol'dan 'baba'ya ağıt...

7

Mahcubiyet ve Haysiyet arasında

Emek Erez

12

Tavan'da asılı kalan...

Mehmet Fatih Uslu

17

Sabahattin Ali: Mahpus ve gurbetçi...

Emel Aksaç

32

Nesibe Çakır'dan kadınların gerçeküstü öyküleri

Serkan Alan

37

Akademide kırılan kol neden yen içinde kalır?

Filiz Gazi

42

Paris Grand Kafe'den Yılmaz Güney'e: Üçüncü Sinema

Soner Sert

45

Etkinlik-Yeni Çıkanlar

62

Çok Okunanlar

Sayı: 41 | Ocak 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına**
Vedat Zencir**Genel Yayın Yönetmeni**

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz**Yazı İşleri Müdürü**

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Ersan Uğur Gör

Kapak Fotoğrafi

Yusuf Sayman

Katkıda Bulunanlar Emek Erez, Soner Sert, Filiz Gazi, Nida
Dinçtürk, Mehmet Fatih Uslu, Emel
Aksaç, Serkan Alan**Yönetim Yeri:**Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Kendine has üslubuyla ciddi bir okur kitlesine sahip olan Kemal Varol, üç yıllık aranın ardından kaleme aldığı yeni romanı Âşıklar Bayramı'nda bir baba-oğul hikâyesini anlatıyor. Nida Dinçtürk, türkülerin, Abdalların ve kederin yoldaş olduğu metinde 'baba' figürünü inceledi.

Paris Grand Kafe'den Yılmaz Güney'e: Üçüncü Sinema... Tüm dünyada yeni bir akım olan ve sinema tarihinde sığırma yaratan bu dönemi Soner Sert kaleme aldı. Emeğin güvencesizleştirilmesi ve vasıfsızlaştırılması konuşulurken akademik dünya bundan azadeymiş gibi davranılır. Neden bu camia arasında kol kırılır da yen içinde kalır? Aslı Vatansever ve Meral Gezici Yalçın'ın hazırladığı, İletişim Yayınları'ndan çıkan "Ne Ders Olsa Veririz -Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü" tam olarak bu soru ekseninde şekilleniyor. Filiz Gazi imzasıyla...

Rober Haddecıyan'ın kaleme aldığı Tavan düşünceli, orta sınıftan iyi, makul ve sıradan bir adamın hikâyesini sunuyor. Onun ince tartısında ortalama mutlu ve fırtınasız bir hayatın incelikleri arasında bizi dolaştırıyor. Mehmet Fatih Uslu, inceledi.

Dag Solstad'ın Yapı Kredi Yayınları tarafından, Banu Gürsaler Syvertsen çevirisi ile basılan, "Mahcubiyet ve Hayşiyet" adlı kitabı birey ve toplum arasındaki derin çelişkiyi gözler önüne seriyor. Emek Erez, son zamanların en çok tartışılan yazarlarından Solstad'ı inceledi.

Serkan Alan ve Emel Aksaç bu sayımıza katkıda bulunan diğer isim oldu.

Marifet iltifata tabidir. İyi okumalar!

Anıl Mert Özsoy

Kemal Varol'dan 'baba'ya ağıt...

Cümleleriyle gönlümüzdeki çentiklerde parmaklarını dolaştırmasına alışkın olduğumuz Kemal Varol, yeni romanı "Âşıklar Bayramı"nda bu kez hepimizin derin sızısına dokunuyor ve 'baba' figürünü ele alıyor.

Nida Dinçtürk

İnsanın ana-babasıyla hesabı, ölümsüzlük tutkusu gibi. Hem asırlardır süregelen hem de herkesin malumu. Varlıklarıyla yorgun, yokluklarıyla kırgın olduğumuz ana-babamızla aramızdaki bitmek bilmeyen gel-git'leri psikoloji ilmi birçok teoriyle, çıkarımla açıklamaya çalışsa da hepimiz meselenin insanlıktan evvel bir yere uzanacak kadar derinde olduğunu hissediyoruz galiba. Hâl hepimizin malumu da, nedene kimse vâkıf değil. Bilhassa baba, sanki hem canımızdan hem de bir türlü içimize yerleştiremediğimiz bir parça, evde yerini bulamamış bir eşya gibi huzursuz bir figür çoğumuzun hatırında.

Kemal Varol, tüm bu sebeplerden, yeni romanında da acımızı paylaşıyor, derdimize ortak çıkıyor, içinden çıkamadığımız hallerde bizimle birlikte debeleniyor.

BİR GECE VAKTİ SURİÇİ'NDE ÇALAN BİR KAPI

Sıkıntılı ve uykusuz bir gece vakti Suriçi'nde çalan bir kapı insanın aklına korkunç şeyler, dönüşsüz yollar getirebilir. Ya da en son, ömrünün yarısından daha uzun bir zaman evvel gördüğü bir tanıdığı getirebilir. Avukat Yusuf'un babası Heves Ali'yle yıllar sonra karşılaşması da işte böyle tedirgin ve şaşkın oluyor. Babasını en son ne zaman düşünmüş Yusuf, kim bilir. En son ne zaman gördüğü, aklında ya, o unuttuğunu sanıyor. Ama işte babası öylece bir gece yarısı yeniden giriveriyor hayatına.

Bir âşık Heves Ali. Yıllar yılı memleket memleket dolaşmış, üç telli bağlamasını yanına yoldaş etmiş, deyişlerin, türkülerin peşinde nice dostla bir ömür geçirmiş. Herkesten helallik almak üzere çıktığı yola da evvela oğlu Yusuf'a uğrayarak başlamış. Oğlunun kapısına sanki gece kalacak bir yere ihtiyacı varmış gibi dayansa da Ali'nin bu yolculuğu, dokunup da kırdığı tüm gönülleri almak için.

Evvela sadece bir gecelik bir misafir olarak kabul ettiği sonra sadece otopara bırakıp dönmeye niyet ettiği babasıyla Yusuf, ayrı geçen onca seneye inat uzun bir yolculukta buluyor kendini. Uzun dediysek, illa zamandan kelli uzun olmasına gerek yok. Andan, anılardan sebep uzun, upuzun.

Hesapların açılıp kapandığı, unutulup hatırlandığı, küsülüp barışıldığı, babayla oğlun yeniden belki de ilk kez tanıştığı bir yolculuk bu. Hepimizin hayatının bir döneminde yaptığı, yapacağını bildiği ya da yapamadığı için eksik kaldığı. Bu yüzden Yusuf'un gözünden izlediğimiz yol boyunca, babasına onunla birlikte kızıp birlikte merhamet ediyor ve korkuyoruz. Bu yolda bir evladın babayla hesaplaşması kadar, heyecanına, çocuksuluğuna, süngüsünün düşüp özüne döndüğü anlara da şahit oluyoruz. Söz gelimi çocuğun, kaç yaşına gelirse gelsin babasından ağaçları ve çiçek isimlerini öğrendiği, karşısında bir hayat acemisi olduğunu fark ettiği o an hepimiz için tanıdık.

'Evvela sadece bir gecelik bir misafir olarak kabul ettiği sonra sadece otopara bırakıp dönmeye niyet ettiği babasıyla Yusuf, ayrı geçen onca seneye inat uzun bir yolculukta buluyor kendini. Uzun dediysek, illa zamandan kelli uzun olmasına gerek yok. Andan, anılardan sebep uzun, upuzun.'

Sonra bir başka an geliyor, öykü boyunca kendisini babasından ayrı tutmaya çalışan Yusuf'un da gevşediğine ve tıpkı babasına benzediğine tanık oluyoruz. Yolculuğun başında babasıyla arasındaki sadece duygusal değil organik bağı da reddeder gibi inatlaşan Yusuf, bir anda tıpkı babasının o coğrafyadan o coğrafyaya savrulması gibi, gönülden gönüle savruluşunu açık ediyor. Hoş, çok geçmeden Heves Ali'nin de sırf haritalarda ve dost meclislerinde değil, sevdalı gönüllerde dolaştığı anlaşılıyor. Babası geçmişle, yazdığı türkülerle hesaplaşırken Yusuf da susuz kalmış gibi aceleyle senelerce sustuğu kelimelere sığınıyor ve upuzun mektuplar yazıyor. Üstüne, yeni kapılar tıklatmaya çalışıyor.

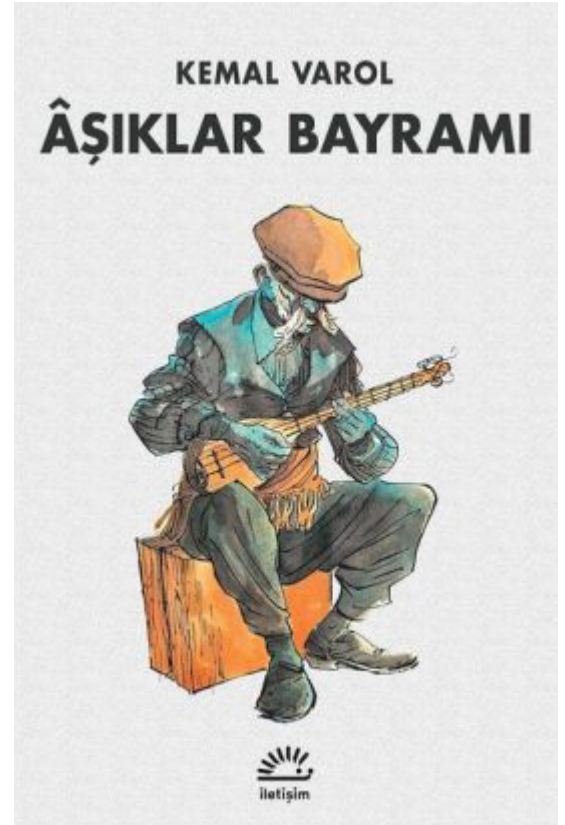
Ne kadar klasikleşmiş olursa olsun ağlayan bir babanın hüznü burada da yüzümüze çarpıyor: "Dünya, bir köşeye çekilip gözyaşları görülmesin diye gizlice ağlayan bir baba gibi ağırlaşmaya başlamıştı." (S.136) Kırgın sevdalıların barışma çabası, kavuşma sancısı da: "Kalbinde derin bir çizikle gezenin, günün birinde her ne pahasına olursa olsun yaranın müsebbibini affetmesi kadar kederli ve ağır bir şey yoktu dünyada." (S.156)

VAROL'UN İMZASI GİBİ BİR MEMLEKET: ARKANYA

Kemal Varol, bu kırık öyküyle aynı zamanda, Doğu'nun tanıdık, bildik yollarını dolaşılıyor, dağ köylerine varıyor, güneyden kuzeye değişen havayı sırtında hissediyor. Elbette yolunu yine Arkanya'ya düşürüyor. Kayıpların, kaybedenlerin, kırgınların memleketi Arkanya, Yusuf ile babasının uğradığı pek çok yol ayrımının en keskini. Varol'un imzası gibi bir memleket artık burası. Her öyküsünde eksik bir parça gibi mutlaka yerini bulup yerleşiyor ve hikâye işte o an tamam oluyor. Varol bu anlatıda ayrıca, tıpkı bir pembe dizi gibi ayrıldıkça bitişen yolları ustaca kavuşturuyor.

Sonuç olarak, Heves Ali ile Yusuf'un rotası, ölümünü ilmek ilmek ören bir Marquez karakteri gibi ölüme giden noktaları birleştiriyor. O noktalar birleştiğinde bir ömrün dökümü çıkıyor ortaya. Yusuf babasını her faninin çıkmak isteyeceği bir yola çıkartıyor, bilmeden. Diyarbakır'dan Kars'a uzanan bu yol, sırat köprüsü gibi. Günahlar, sevaplar omuzda, sevenler sevdalılar bir bir göz önünden geçiyor. Sonunda Ali, uçarı gönlünü yere indirip arzu ettiği bayrama, Yusuf da babasına kavuşuyor.

"Âşıklar Bayramı", hepi topu üç günlük bir anlatı. Tıpkı dünya gibi.

Âşıklar Bayramı, Kemal Varol, 227 syf., İletişim Yayınları, 2019.

Mahcubiyet ve Haysiyet arasında

Dag Solstad'ın Yapı Kredi Yayınları tarafından, Banu Gürsaler Syvertsen çevirisi ile basılan, "Mahcubiyet ve Haysiyet" adlı kitabı birey ve toplum arasındaki derin çelişkiyi gözler önüne seriyor. Metin, kişisel yüzleşme, cesaret edilemeyen bireyin üzerinde bıraktığı etki, olmak istenen ile olunan arasındaki çelişki ve istenen kişi olamayınca başkasının gölgesinde bir yaşama mahkûm olmak gibi temalar üzerinden bize bireyin toplum içerisindeki varlığına bakma imkânı sunuyor.

İnsan toplum içerisinde varlık gösterebilmek için farklı maskeler takmak zorunda kalır. Asıl aklımdan geçen ile bulunulan ortama uygun davranmak için dile gelen arasında genellikle fark vardır. Çünkü özne katıldığı grup tarafından onaylanmak, kendisini oraya ait hissetmek ister. Bu nedenle yaşam farklı benlik sunumlarıyla doludur. Kendisi gibi olmak ile topluma, sisteme, bağlı hissettiği ulusa 'uygun' olmak arasında savrulan birey için işler kolay olmaz. Reddetme gücü olmayan, verili olan ile yetinen, kendisini ait hissetmediği durumlara uymak zorunda kalan birey için işler çok iyi gitmeyebilir. Bu da kaygılı bir benliğe, korkak, sinik bir varlığa kapı aralar. Çünkü birey toplum içerisinde varlığını sunabilmek için devamlı 'performans' göstermek zorundadır, ona dönük gözler yaşamını belirlediğinde bu kendisinden uzak başkalarına odaklı bir yaşam anlamına gelir genellikle.

Emek Erez

'Bir gün Henrik İbsen'in "Yaban Ördeği" metnini her zamanki rutini içerisinde işlerken, daha önce fark etmediği bir ayrıntı nedeniyle epey heyecanlanıyor. Ancak karşısındaki öğrenciler için bu heyecanın, öğretmeni "normalinin" dışına çıkaran keşfin, hiçbir anlam ifade etmemesi, karakteri; toplumu, sistemi, yurttaş olmayı ve kendi yaşamını sorgulamaya itiyor. Bu farkına varma hâli onu yaptığı her şeye yabancılaşma hissiyle buluşturuyor ve bu aynı zamanda metnin kırılma ânını oluşturuyor.'

Dag Solstad'ın Yapı Kredi Yayınları tarafından, Banu Gürsaler Syvertsen çevirisi ile basılan, "Mahcubiyet ve Haysiyet" adlı kitabı birey ve toplum arasındaki derin çelişkiyi gözler önüne seren ve yukarıda bahsettiklerimizle bu bakımdan ilişkilenen bir metin. Kitap, lisede öğretmenlik yapan Elias Rukla'nın toplum ve kendisi arasında kalan varlığını konu ediyor. Metin, kişisel yüzleşme, cesaret edilemeyen bireyin üzerinde bıraktığı etki, olmak istenen ile olunan arasındaki çelişki ve istenen kişi olamayınca başkasının gölgesinde bir yaşama mahkûm olmak gibi temalar üzerinden bize bireyin toplum içerisindeki varlığına bakma imkânı sunuyor.

ELİAS RUKLA

Kitabın başkarakteri Elias Rukla, işini aksatmadan yapan, rutin bir yaşam süren, müfredata uygun metinler üzerinden dersini işleyen bir edebiyat öğretmeni, kurallara uyan sıradan bir yurttaş olarak karşımıza çıkıyor. Bir gün Henrik İbsen'in "Yaban Ördeği" metnini her zamanki rutini içerisinde işlerken, daha önce fark etmediği bir ayrıntı nedeniyle epey heyecanlanıyor. Ancak karşısındaki öğrenciler için bu heyecanın, öğretmeni "normalinin" dışına çıkaran keşfin, hiçbir anlam ifade etmemesi, karakteri; toplumu, sistemi, yurttaş olmayı ve kendi yaşamını sorgulamaya itiyor. Bu farkına varma hâli onu yaptığı her şeye yabancılaşma hissiyle buluşturuyor ve bu aynı zamanda metnin kırılma ânını oluşturuyor.

Karakterimiz Elias Rukla'nın, kendisine dikilen öğrencilerin gözlerinden, onların sıkıntısından ve içinde bulunduğu durumdan dolayı duyduğu rahatsızlıktan, kimseye söz edememesi nedeniyle düştüğü hâl, onun bir kriz yaşamasına sebep oluyor. Çünkü onun içinde bulunduğu duruma uygun olarak göstermek zorunda olduğu 'performans' ülkesinin edebiyat metinlerini, elbette müfredata da uygun olarak işlemeyi, öğrencilerin sıkıntısını dert etmemeyi, içinde fırtınalar kopsa da dışarıda içinde bulunduğu ortama uygun rolü oynamayı gerektiriyor. Elias Rukla'nın İbsen'in öyküsünde keşfettiği ayrıntının kendisi dışında kimsede heyecan yaratmamasının da etkisiyle başladığı yüzleşme, onda geçmişe dönük bir hesaplaşmaya neden oluyor. Okuldan çıkınca, şemsiyesini bir türlü açamaması içerisindeki öfkeyi dışarıya yansıtarak şemsiyeyi parçalamasıyla sonuçlanıyor. Bu ayrıntı önemli bence çünkü şemsiyenin dağılmasının temsil ettiği şeyin tüm kitaba yayılan sorgulamanın göstergesi olduğunu düşünüyorum. Elias için bu eylem, toplumun, okulun, sürdürdüğü yaşamın ve benliğinin parçalanmasını imliyor. O bir anlamda şemsi-

'Elias, Kant üzerine çalışan, geleceği parlak görünen, herkesin takdirini, saygısını kazanmış arkadaşının varlığını, kendisini toplum içerisinde var etme biçimine dönüştürüyor. Onun önüne geçmek gibi bir kaygısı yok, yanında görünmek, onun tarafından başkalarına gösterilmek kendisini tatmin etmek için yeterli görünüyor. İşte bu nedenle onun varlığı genellikle birilerinin gölgesinde kalıyor ve onun kendi benliğini gerçekleştirmesine engel oluyor.'

yeyi hırçın bir şekilde vurup, dağıtırken, bu arada etrafında toplanan öğrencilere hiç söylememesi gereken sözler söylerken, toplumsal gözetimi, verili rolleri, mutsuz yaşamını yok etmeye çalışıyor. Çünkü bu tavrının onu 'toplum dışı' birisi yaptığının, artık kıt kanaat geçindiren maaşını almaya yavaş yavaş ve eşi dâhil her şeyini kaybedeceğinin farkında. Yani sosyal yaşam içerisinde sergilemesi gerekenin dışında gösterdiği tavrın, içinde bulunduğu grubun onayını alamayacağını biliyor.

BAŞKASININ 'BEN'İNDE VARLIK OLMAK

Elias'ın yaşadığı bu kırılma ânı onu sonrasında geçmişe dönük bir sorgulamaya itiyor söylediğimiz gibi. Karakterin kitap boyunca bahsettiklerinden anladığımız kadarıyla, hayatı boyunca sinik bir varlık gösteriyor. Var olmak, kabul görmek için hep bir başkasına ihtiyaç duyuyor. Entelektüel ortamlarda bulunmak, muhabbetin bir parçası olmak, kendini göstermek istiyor ama çoğu zaman geri planda kalıp, dinleyen pozisyonunda olmayı tercih ediyor. Öğrencilik yıllarında tanıştığı felsefeci arkadaşına duyduğu hayranlık, bir bakıma onun gerçekleştiremediği benliğinin bir yansıması gibi bana kalırsa. Elias, Kant üzerine çalışan, geleceği parlak görünen, herkesin takdirini, saygısını kazanmış arkadaşının varlığını, kendisini toplum içerisinde var etme biçimine dönüştürüyor. Onun önüne geçmek gibi bir kaygısı yok, yanında görünmek, onun tarafından başkalarına gösterilmek kendisini tatmin etmek için yeterli görünüyor. İşte bu nedenle onun varlığı genellikle birilerinin gölgesinde kalıyor ve onun kendi benliğini gerçekleştirmesine engel oluyor.

Bu akla George Herbert Mead'in "ferdi ben" ve "sosyal ben" hakkında işaret ettiklerini getiriyor ona göre: "Eğer kişi toplumda konumunun ne olduğunu biliyorsa ve kendisinin belirli bir işlevi ve ayrıcalığı olduğunu da düşünürse, bunların tamamı 'ferdi ben'e göre tanımlanır, fakat 'ferdi ben' bir 'sosyal ben' değildir ve 'sosyal ben' olamaz. 'Ferdî ben' kişinin ilgi odağında değildir; kendimizle konuşuruz ama kendimizi görmeyiz. 'Ferdî ben', diğerlerinin tavırlarının alınmasıyla oluşan benliğe tepki verir. Bu tavırları alarak 'sosyal ben'i yaratırız; 'sosyal ben'e de 'ferdî ben' olarak tepki veririz" (2017: 196).

Elias'ın tepki geliştirememesi, kendisiyle konuşup, düşünüp bunu ifade edememesinin düşündürdüğü onun bir 'sosyal ben' yaratamadığını gösteriyor, kendisini 'ferdî ben' olarak tanımlayabiliyor belki ancak benliğin gerçekleşmesi için gerekli tepkiyi geliştiremiyor, diğerlerinin tavırlarını kendisinde içselleştiremiyor ve bu nedenle her ne kadar istese de

'sosyal ben'e 'ferdi ben' olarak tavır geliştiremiyor. Bu onun tüm yaşamını etkiliyor, öyle ki âşık olduğu kadın bile kendisini sosyal yaşamda temsil eden felsefeci arkadaşının karısı. Ama o bununla da yüzleşemiyor ve ancak arkadaşı karısını terk ettiğinde onun yerine geçerek kendisini tatmin edebiliyor. Karısı Eva onun için başka anlamlar da taşıyor, çok güzel bir kadın olması kendi "ben"ini gerçekleştiremeyen Elias için, onu toplum içerisinde gösteren bir nesne işlevi de görüyor.

AŞAĞILIK KOMPLEKSİ Mİ?

Benliğin çoğul olduğu ve bir süreç içerisinde, deneyimlenerek, başkalarıyla iletişime geçerek, oluştuğu düşünülürse, Elias üzerinden konuya bakabiliriz. Elias, kurduğu ilişkilerde kendisi olarak varolamıyor, deneyimlerden payını alamıyor, süreç onun dışında işliyor gibi hissediyor ve bana kalırsa onun grup içindeki 'performansı' bu nedenle genellikle kendisine dair olandan çok başkalarına yönelik olandan besleniyor bu da onun bir nev-i 'aşağılık kompleksi' olduğuna işaret edebilir. Çünkü yine Mead'e göre: "Kendimize ait olan ya da ait olmasını istediğimiz becerileri, en azından hayal dünyamızda açığa çıkararak sanattan, aşk romanlarından, etkileyici resimlerden büyük zevk alırız. Aşağılık kompleksi, gerçekleştirmek istediğimiz fakat gerçekleştiremediğimiz isteklerden kaynaklanır, aşağılık kompleksi aracılığıyla kendimizi bunlara uyarlarız" (2017: 220). Elias sevdiği romanlarla ki Musil, Mann, Proust, Kafka gibi yazarları seviyor, onların gerçekleştirdiğinde kendini buluyor hâttâ Thomas Mann tarafından romanının yazılmasını arzuluyor. Ayrıca ilişkilerinin başkasının gözünden varlığını tanımlayabilecek şekilde geliştirmesi, kendi başaramadıklarını başaranların yaşamına özenmesi ve fırsat bulduğunda mahcubiyet duyacağını bile bile başarılı bir şeyin üzerine konması (arkadaşının evliliği gibi) bunun göstergesi oluyor.

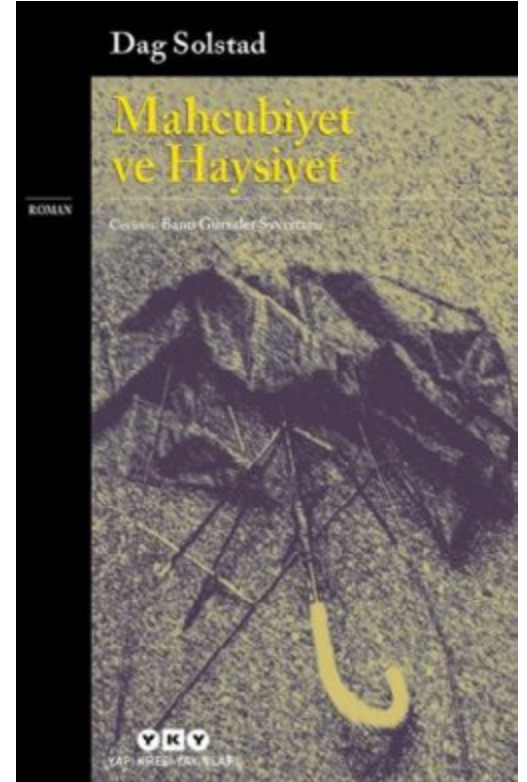
VARLIK BİÇİMİ OLARAK KAYGI

Dag Solstad'ın karakteri öğretmenler odasında kendisini ifade edemiyor, ilişkiye geçemiyor, anlaşılmayacağını düşünüyor, aynı heyecanı paylaşacağı insanların yokluğundan dem vuruyor, boğuluyor, sıkılıyor ama değiştirmek konusunda da adım atamıyor. Örneğin; okuldaki matematik öğretmeni yemeğe çağırarak için günlerce kafa patlatıyor ve bunu bile beceremiyor. Oysa ait olmadığını, anlayamadığını düşündüğü öğretmenler odasında iletişime geçebileceği bir öznenin sinyallerini aldığı matematik öğretmeni, onun arzu duyduğu ortamı sağlayabilecek tek kişi belki ama onu ve eşini bir akşam yemeğinde ağırlamak Elias'ın kaygılı varlığı

'Dag Solstad'ın karakteri öğretmenler odasında kendisini ifade edemiyor, ilişkiye geçemiyor, anlaşılmayacağını düşünüyor, aynı heyecanı paylaşacağı insanların yokluğundan dem vuruyor, boğuluyor, sıkılıyor ama değiştirmek konusunda da adım atamıyor.'

ğına çok geliyor. Onun verili rolleri yerine getiren, sorumlu bir yurttaş, memleketinin edebiyatını gençlere öğreten ve vatandaş olmanın şartlarını yerine getiren bir yaşam tercihi de bununla ilgili bana kalırsa. Çünkü sürdürdüğü yaşam oldukça çelişkiliyken, o aslen olmak istediğine bir türlü cesaret edemiyor. Kendisini sorguladığı süreçte benliğini gerçekleştirememiş bir bireyin kaygılı hezeyanlarıyla karşılaşyoruz. Bu aynı zamanda kendisini hayatta başarısız gören ancak arzuladığı şeye ulaşmak için de –kriz ânındaki sorgulamaya kadar- herhangi bir çaba göstermeyen, yaşamı ona verdikleriyle anlamlı kılan, onu aşmak için bir şey yapmayan bir bireyin yansıması olarak da değerlendirilebilir. Karakterin bu tereddütlü varlığı onun tercihi gibi, o aslında kaygılarını bir varlık biçimine dönüştürüyor. Tüm sorgulamalarına rağmen, endişe duyduğu tek şeyin kendisine adeta verilmiş bir yaşamı kaybetmek olması da belki bununla ilgili. Çünkü kaygı onun varlık biçimi hayattan almak istediği hazzın önüne kurduğu set belki de.

Dag Solstad'ın “Mahcubiyet ve Haysiyet” kitabı farklı bağlamlarda tartışılabilir bir metin. Kişisel bir hesaplaşma metni gibi ancak başkarakterin kendisinden çok başkalarıyla yüzleştiği bir kitap olarak da okunabilir. Çünkü karakter okun yönünü daha çok dış çevreye çeviriyor ve kitabın başlığının da belirttiği gibi başkalarına karşı duyduğu, kendi davranışlarının sebep olduğu mahcubiyet ve haysiyetli bir birey olmak arasında kalıyor. Parçaladığı şemsiye ile “toplum dışına itilmesi”ni dert ediyor, yine kendi arzularını, aslında ne istediğini sorunsallaştıramıyor. Tüm bunlar düşünüldüğünde kitap birey ve toplum arasında gerçekleşemeyen yüzleşmeyi imliyor. Her şeye rağmen her durumda, onun dışına itilmiş hissetsen de varlık kaygısının toplumla ilişkili olduğunu anımsatıyor.

Mahcubiyet ve Haysiyet, Dag Solstad, çevirmen: Banu Gürsaler Syvertsen, 108 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2018.

KAYNAK

Mead, G. H., (2017), “Zihin, Benlik, Toplum”, (Çev. Yeşim Erdem), Ankara: Heretik.

Tavan'da asılı kalan...

Mehmet Fatih Uslu

Rober Haddecıyan'ın kaleme aldığı Tavan'ın zor bulunur bir denge yakaladığı kanısındayım. Bir yanılla, düşünceli, orta sınıftan iyi, makul ve sıradan bir adamın hikâyesini sunuyor. Onun ince tartısında ortalama mutlu ve fırtınasız bir hayatın incelikleri arasında bizi dolaştırıyor.

İsim okurların pek çoğuna tanıdık gelmeyebilir ama Rober Haddecıyan, İstanbul Ermeni toplumunun önde gelen ve derinden saygı duyulan mütefekkirlerinden biri. Hatta 1926 doğumlu yazarın İstanbul'daki Ermenice entelektüel hayatın en üretken kalemi olduğunu söyleyebiliriz. Şehirde hâlâ yayımlanmakta olan iki Ermenice gazeteden biri olan Nor Marmara'nın yayın yönetmenliğini de yapan 93 yaşındaki Haddecıyan'ın tiyatro, şiir, deneme, roman, eleştiri hatta edebiyat tarihi gibi alanlarda kaleme aldığı onlarca cilt eseri var. 1946'dan beri İstanbul'da yazıp yayımlayan, yazarlık hayatı yetmiş yılı aşmış bir kültür emekçisi, bir "gizli" hazine var karşımızda.

Ermenice edebiyatla ilgilenen bir araştırmacı olarak Haddecıyan'ın daha önce Ermenice edebiyat üzerine bazı yazılarını ve kitaplarını okuma fırsatım olmuştu. Bu yazılarda, onun kültürün sınırlarını inşa eden ve koruyan, toplumunun birikimini derlemeyi ve anıtsallaştırmayı görev bilen bir münevver olduğunu düşünmüştüm. Major dile uyum sağlayan, kendi minör kültür alanı giderek daralan ve anadilini tedricen kaybetmekte olan azınlıklarda bu tür bir entelektüel rolünü sık görürüz. Gazeteciler/edebiyatçılar bilinçli ya da bilinçsiz babasız milletin babalığına, hudut savunuculuğuna soyunurlar. Bu sırttan atılması kolay olmayan bir entelektüel yüküdür ve çok zaman onları belli biçim ve üslup sınırlarına hapseder.

Ermenicede ilk olarak 1983 yılında yayımlanan Tavan bu bağlamda beni şaşırttı ve Haddecıyan hakkındaki izlenimin yanlış ya da en azından fazlasıyla indirgenmiş olduğunu düşündürdü. Çağının roman bilgisini hazmetmiş modern bir romancı vardı karşımda zira.

Tavan birinci tekilden aktarılan ve yer yer günceyi anımsatan bir anlatı yapısına sahip. Anlatıcı yaşadığı kaza sonucu felç geçirmiş ve yatağa mahkûm olmuş 60 yaşında uzun yıllar esnafılık yapmış İstanbullu bir Ermeni bey. Henüz metnin başında bize tam yedi ay on iki gündür bedenini hareket ettiremeden, "sırtını yataktan kaldır[madan]" (11) yattığını söylüyor. En çok yaptığı şey –biraz da mecburiyetten tabii– tavana bakmak.

'Ermenicede ilk olarak 1983 yılında yayımlanan Tavan bu bağlamda beni şaşırttı ve Haddecıyan hakkındaki izlenimin yanlış ya da en azından fazlasıyla indirgenmiş olduğunu düşündürdü. Çağının roman bilgisini hazmetmiş modern bir romancı vardı karşımda zira.'

Minimalist bir metin Tavan. Sadece tek bir mekânda geçiyor: İstanbul'daki bir Ermeni hastanesinin hasta odasında. Anlatı zamanı birkaç haftalık bir süreyi kapsıyor. Mekânın darlığına koşut oldukça kısıtlı bir kahraman kadrosu var. Anlatıcının dışında, onu neredeyse her gün ziyarete gelen kızı Satenik ve anlatıcının odasını paylaştığı diğer hastalar (önce Margos adlı yaşlı bir adam, sonra küçük Aramik ve ona eşlik eden annesi Alis) metnin ana karakterleri.

Bu şekliyle Tavan'ı bir durma ve bekleme metni olarak düşünebiliriz. Metin akarken anlatıcımızın gördüğü ve yaşadığı çok az şey var. Birileri kendi dertleriyle meşgul halde yanındaki yatağa gidip geliyor, o onları izliyor, gidip gelenlerle bir düzeyde diyalog kuruyor ama son kertede herkesten farklı olarak yatağa çakılmış halde bekliyor: "Yedi ayda sekiz-on arkadaşım oldu. Herhalde daha sekiz-on kez başkaları gelip gidecek. Ben yatak ya da sandalye gibi burada kalıcıyım" (26).

Metnin bu haliyle keskin bir mekân-zaman-kahraman darlığı içinde nefes alıp verdiği sanılabilir ama bu doğru değil. Başlarken önümüze koyulan bu statik hâl, anlatıcı hafızasının canlılığı ve gözlem kabiliyetinin kudreti ile kırılıyor. Hatırlama dinamiği romanın bu durma ve bekleme halini tersten güderek metne hareket katıyor. Hatta sürgit bir durgunluğun içinde anlatıcının zihninin geçmişe doğru süzülüşünü çok daha berrak izleme fırsatına kavuşuyoruz. Bu geçmişe dönüş, tek bir dinamiğin ya da hissin hâkimiyetinde de değil. Ne nostalji ne hesaplaşma baskın, ne de özlem veyahut nefret. Çeşitli hislerin ve tatların iç içe geçtiği bir kolaj daha çok karşı karşıya olduğumuz.

Bütün bu zorlu halin içinde, aslında başına gelen facia karşısında dayanmayı beceren bir kahramanımız var. Ömer Türkeşe göre, "Ciddi bir eğitim almamasına rağmen kendi kendini yetiştirmesini bilen, hayat görüşü olan, hassas, zarif ve yalnızlık korkuları çeken bir adam o". (1) Ama başına gelen karşısında ahlayıp yazıklanmıyor. Nispeten soğukkanlı hatta. Bu akışın yumuşaklığı içinde, onda apaçık gördüğümüz hatırlama ve hissetme kanallarının açıklığını düşünceye hâkimiyeti tamamlıyor. Ölçüp tartan, bundan zevk alan bir göz kuruyor metni böylece.

Kalp krizinden kaybettiği çok sevdiği "Anadolulu baba"sı, bir yeni-İstanbullu olarak kendisi, nispeten genç yaşta kaybettiği güzel-iyi karısı Verjin bu hatırlamanın içinde kuvvetli izlerle beliriyorlar. Küçük ve mutlu bir yaşam bu. Dar ve korunaklı bir alanın içinde sessizce geçirilmiş. Eksikleri umursanmamış (umursanmaya cüret edilmemiş belki de). Hasta odasında yaşananların ilham ettiği hisler bu küçük yaşamın üstü örtül-

'Kalp krizinden kaybettiği çok sevdiği "Anadolulu baba"sı, bir yeni-İstanbullu olarak kendisi, nispeten genç yaşta kaybettiği güzel-iyi karısı Verjin bu hatırlamanın içinde kuvvetli izlerle beliriyorlar. Küçük ve mutlu bir yaşam bu. Dar ve korunaklı bir alanın içinde sessizce geçirilmiş. Eksikleri umursanmamış Hasta odasında yaşananların ilham ettiği hisler bu küçük yaşamın üstü örtülmüş eksiklerini ortaya koyuyorlar biraz da.'

müş eksiklerini ortaya koyuyorlar biraz da. Oğlunun başında bekleyen Alis Hanım'ı gözledikçe nasıl cinsel açıdan tatminsiz bir hayat yaşadığı aklına düşüyor örneğin anlatıcımızın. Bir yanda şaşırtıcı şekilde içindeki yaşam ırmağının akmaya devam ettiğini görmek var bunda, öte yanda hayatı boyunca arzularını susturarak yaşamayı nasıl becerdiğini.

Romandaki ilginç noktalardan biri tüm bu yatağa mahkûmiyete neden olan olay. Anlatıcımız bir 4 Ocak günü eşe dosta Noel hediyesi (Ermeniler 6 Ocak'ta kutluyor Noel'i) almak için dükkânından çıktığında bir muz kabuğuna basarak düşüyor. Ne bir günah, ne bir suç var ortada. Ne hata ne ceza. Olan trajik değil. Hatta neredeyse komik. Kötü bir sürpriz sadece. Kendi küçük, sessiz, dar yaşamına uygun düşen bir kötü sürpriz.

Bütün bu facia anını, öncesi ve sonrasıyla, tekrar tekrar yaşıyor anlatıcımız. Tavana bakarken saniye saniye, nokta nokta "felaket"ini, bu felaketten önceki yaşamını, bu yaşamda hissi manada onda belirleyici olmuş anları ayrıntılarıyla zihninde yeniden var edip inceliyor.

"İnsan, feci bir felaketin ardından geri dönüp baktığında felaketten önceki dakikaların aldatıcılığı karşısında dehşete kapılıyor. Evet, aldatıcıdır o dakikalar, hiç belli etmeksizin bir anda uçuruma dönüşen yollara benzerler. O dakikaların hassaslığı ve gevşekliği dehşete düşürüyor insanı. Kim bu gevşeklikten kuşkulabilir ki?" (53)

Romanın bu çok leziz kısımlarında alttan altta bir sorunun yükseldiğini ve metnin yakasında asılı kaldığını hissetmeye başlıyoruz: O, ne zaman bir seyirci olmanın ötesine geçmiştir ki zaten?

"Verjin 'Bitti' sözüyle babamı kastettiğimi sanmıştı. Oysa babamın hayatıyla birlikte sona eren başka şeyleri anlatmak istemişim. Açıklamaya girişmedim. Zaten istesem de açıklayamazdım. Başımı cama dayayıp saatler boyunca sokağı seyrettim. [...]" (36)

Anlıyoruz ki, susarak, devam ederek, konuşma kudretinin peşinden koşmayarak, elinde olanın değerini bilerek, uyum sağlayarak yaşayıp gitmiş hep. Acılı sonları, "sürpriz" başlangıçları, hayatını toptan değiştiren "şok"ları –belki de tavana bakan, bedenini hareket ettiremeyen bir felçli gibi– kabullenerek:

"Ben gözlerimi burada açtım, bu şehre aitim. Ama biraz önce gözlerini yuman babam buraya ait değildi [...]. O köyde dün-

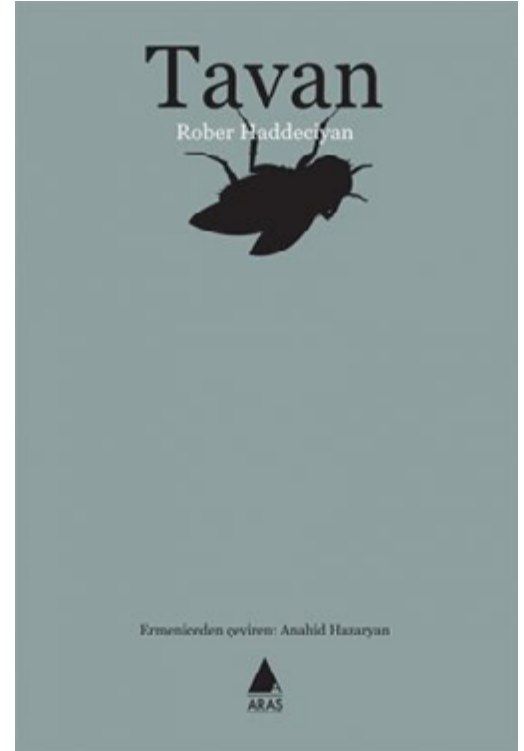
'Anlıyoruz ki, susarak, devam ederek, konuşma kudretinin peşinden koşmayarak, elinde olanın değerini bilerek, uyum sağlayarak yaşayıp gitmiş hep. Acılı sonları, "sürpriz" başlangıçları, hayatını toptan değiştiren "şok"ları –belki de tavana bakan, bedenini hareket ettiremeyen bir felçli gibi– kabullenerek'

yaya gelmişti. Ben onun köyünü hiç görmedim ve göremeyeceğim. [...] Gözlerimi bu şehrin banliyölerinden birinde açtım ben. Yeni olduğunu ancak on beş yıl sonra anlayabileceğim baba evinde dünyaya geldim. Şehirdeki yuvamızda, köydeki evlerimizden sonuncusunun lambası hâlâ yanıyor. İşte o gece, bu lamba sönmüş, Anadolu'da başlayan hikâye babamın ölümüyle son bulmuştu.” (36-37)

Bu haliyle roman iki felç hali arasında, yaşarken –belki de fark edilmeden– tecrübe edilen soyut felç ile somut felç arasında sessiz ve okura alan açan bir diyaloga dönüşüyor. Bir “şok” sonrası kapısını açan ve kahramanımızı yatalak bir hayata mecbur bırakan “felaket”, onun hissiyat âlemini en dipten ve keskince belirleyen daha derin ama susturulmuş bir “Şok” ve “Felaket”in işaretlerini okuma imkânını –hem anlatıcı hem biz okurlar için– mümkün kılıyor.

Bu bakımdan Tavan'ın zor bulunur bir denge yakaladığı kanısındayım. Bir yanılla, düşünceli, orta sınıftan iyi, makul ve sıradan bir adamın hikâyesini sunuyor bize. Onun ince tartısında ortalama mutlu ve fırtınasız bir hayatın incelikleri arasında bizi dolaştırıyor. Ama öte yandan “işaret avcısı” okuru, tavana bakan kahramanımızın kendi halini ve hayatını seyrinde beliren “Felaket”in aslında ne olduğunu sorgulamaya davet ediyor: Kim bu yatakta yatan? Tavan'da asılı kalmış olan ne?

Yazıyı ilginç bir notla bitireyim: Tavan Türkçeye, Ermenice yayımlanışından on dört yıl sonra 1997 senesinde çevrilmiş ve Telos Yayınevi tarafından basılmış. Türkiye'de üretilen Ermenice edebiyat adına bunun oldukça nadir görülen bir durum olduğunu söyleyebiliriz. 2018'de çıkan yeni baskı aynı Anahid Hazaryan çevirisinin gözden geçirilmiş hali. Bugün artık Osmanlı ve Türkiye sınırları içinde yazılmış Ermenice edebiyat hakkında bilgimiz yirmi yıl öncesine göre çok daha fazla. Aras Yayıncılık, Tavan'ı, romanın Türkçede gün yüzüne çıkmasından uzun seneler sonra yeni bir baskıyla okura sunarak, yine değerli bir katkıda bulunuyor.

Tavan, Rober Haddecıyan, çev: Anahid Hazaryan, 208 syf., Aras Yayınları, 2018.

Dipnot:

Ömer Türkeş. “Yaşlı Bir Adamın Güncesi”, Hürriyet Kitap Sanat, 2019.

Sabahattin Ali: Mahpus ve gurbetçi...

Sabahattin Ali'nin Almanya günleri... İlk mahpusluğu... Nazım Hikmet'le tanışması ve Kuyucaklı Yusuf'u yazdığı günler...

1923 sonrası, Milli Eğitim Bakanlığı, o zamanlarki adıyla Maarif Vekaleti, yurt dışına öğrenci göndermek için sınavlar açıyor. 1928'de bu sınavlardan birini kazanarak Almanya'ya gönderilen Sabahattin Ali, dört yıl boyunca Alman Dili ve Edebiyatı eğitimi alacak. Ancak iki yılın sonunda yurda dönüyor. Dil eğitiminin ardından katıldığı aşırı disiplinli, askeri kuralları olan yatılı okula dayanamıyor ve 1930 baharında dönmek zorunda kalıyor esasen. Dönmek zorunda kalıyor çünkü; okuldaki Alman öğrencilerden biriyle fiziksel şiddete varan bir kavgaya giriyor. Bir gün bu Alman öğrenci, 'Bu parazit Türkleri buradan kovmalı' deyince Sabahattin Ali, yerinden fırlıyor ve olan oluyor. Haklı da aslında, parazit yok ortada, Türkiye Hükümeti, Almanya Hükümeti'ne yüklü paralar ödüyor, bu eğitimler için. Derken Alman Hükümeti, böyle bir talebe istemediğini belirterek, Ali'yi geri yolluyor.

Emel Aksaç

Sabahattin Ali, Almanya'da halinden memnun, yazdığı mektuplardan böyle anlaşılıyor. Çünkü başta Alman edebiyatı olmak üzere dünya edebiyatıyla tanışıyor orada. Durmadan okuyor, geziyor, gözlemliyor. Almanya'da yaklaşan faşizmin

'Almanya'da geçirdiği iki yılın Sabahattin Ali'nin hayatında birçok etkisi var şüphesiz. Hatta orada incelikli bir aşkla bağlandığı bir kadından bahsediyor, sonradan Sinop Cezaevi'nden arkadaşı Ayşe Sıtkı'ya yazdığı mektuplardan birinde. Kürk Mantolu Madonna'da anlattığı aşka mülhem olan kadından.'

ayak seslerini duyan ve horlanan genç adamın bir yabancılik çektiği de muhakkak tabii... Gittiği yıl, 1928 sonlarında, Pertev Naili ve arkadaşlarına ithaf ettiği 'Daüssıla' şiirinde şöyle yazıyor:

Burda her şey: Şehirler ve insanlar nursuzdur/ Alamanlar adeta besili bir domuzdur/ Sokaklar saatlerce uzanır bükülmeden/ Alamanlar dolaşır üzerinde gülmeden.../ Burda tebessümün de günü, saati vardır/ Dükkanlar hep bir çeşit, evler bir karardır.../ Gerçi bizim evlerden temizse de sokaklar/ Süslese de muhteşem meydanlarını taklar;/ Ne yıkık surlar gibi bu şehrin bir süsü var/ Ne de -ah sormayınız- ne de bir köprüsü var...

'O SİZİN O KADAR TERSİNİZ Kİ...'

Almanya dönüşü, Aydın'da bir Milli Eğitim okulunda Almanca öğretmeni olarak memuriyete devam ediyor. Devam ediyor diyorum, çünkü Almanya öncesi ilk görev yeri, Yozgat'ta bir ilkokul idi. Sabahattin Ali, işini iyi yapan bir öğretmen. Öğretmeye meraklı ve konuşkan biri olmasının yanında, güler yüzlü ve insanları kolayca sevebilmesi gibi meziyetleri de mesleğindeki başarıda etkili. 1931 itibarıyla öğrencilerinin Sabahattin Ali'ye yazdığı mektuplardan anlaşılıyor ki Sabahattin Ali'den sonraki öğretmenlerine bir türlü ısınamayan öğrenciler, onu çok özleyiyor. Aydın'daki öğrencilerinden biri olan Zübeyde, Kasım 1931 tarihli mektubunda, yeni öğretmenlerinden duyduğu memnuniyetsizliği şöyle dile getiriyor:

"O sizin o kadar tersiniz ki...Siz talebe ile meşgul olmasını istersiniz. Halbuki o bizim yanımıza sokulmuyor. O daima sessizlikten hoşlanmış, halbuki siz gürültüden...Siz daima oyun oynamak istersiniz, o hiç oyundan hoşlanmıyormuş..."

Almanya'da geçirdiği iki yılın Sabahattin Ali'nin hayatında birçok etkisi var şüphesiz. Hatta orada incelikli bir aşkla bağlandığı bir kadından bahsediyor, sonradan Sinop Cezaevi'nden arkadaşı Ayşe Sıtkı'ya yazdığı mektuplardan birinde. Kürk Mantolu Madonna'da anlattığı aşka mülhem olan kadından. Sabahattin Ali'nin yakın arkadaşı ve Bolu Kadısı'nın kızı olan Ayşe de öğretmen. "Sana yazmak benim için hiç olmazsa kitap okumak kadar lazım" diyor bir mektubunda Sabahattin Ali.

RESİMLİ AY GÜNLERİ

1930'da Almanya'dan döner dönmez, hayatında çok etkili olacak bir şey daha oluyor; 'Resimli Ay' dergisini ziyaretlerinden birinde Nazım Hikmet'le tanışıyor. İlerleyen zamanlarda onu, şiirden ziyade öykü ve roman yazmaya yönlendiren Nazım Hikmet'le... Nazım Hikmet, o sırada derginin düzeltmeni ve

Resimli Ay Dergisi

sekreteri. Resimli Ay, Sabiha Sertel ve Zekeriya Sertel'in çıkardıkları bir dergi. Önceleri Amerikan tarzı mecmualara benzerken, Nazım'ın dergiye katılmasıyla birlikte, derginin çizgisi değişiyor. Sabahattin Ali, dergiye bir hikaye bırakıyor ve adı 'Bir Orman Hikayesi' olan bu ilk hikaye, Eylül 1930'da Resimli Ay'da yayımlanıyor. Resimli Ay, Sabahattin Ali'nin edebiyatçı kimliğinde ve politik görüşlerinde önemli bir yere sahip. Onun vatanseverliğini ve içten enternasyonalizmini paylaşabileceği, edebiyattan ve politikadan konuşabileceği insanlarla birlikte olabilmesi açısından bulunmaz bir nimet... Ayrıca orada, Sabiha ve Zekeriya Sertel'in dostluğunu da kazanıyor.

Sabahattin Ali'nin ilk öyküsünün Resimli Ay'da yayımlanmasından sonrası, bilmediğimiz, pek anlatılmayan hikayelerle dolu. Özellikle kısacık ömrünün son beş yılı, aklın hayalin alamayacağı entrikalar ve kumpaslarla geçiyor. Aydın'da öğretmenlik yapmaya başladığında, Muallim Mektebi'nden arkadaşı Enver Necati'ye Aralık 1930'da şöyle bir mektup yazıyor:

“(...) Beni burada müthiş komünist biliyorlar. Nazım gelip de bir türlü imana getiremediği beni burada görsün, vallahi millet Lenin'in cesarülhalifi diye bakıyor. Vali kaç kere çağırıp, sorgudan geçirdi. Ağzının payını verdim ve bir cürüm kanunu olmadan beni rahatsız etmemesini söyledim...”

Sabahattin Ali, başına geleceklere sezmiş gibidir bu mek-

'Sabahattin Ali'nin ilk öyküsünün Resimli Ay'da yayımlanmasından sonrası, bilmediğimiz, pek anlatılmayan hikayelerle dolu. Özellikle kısacık ömrünün son beş yılı, aklın hayalin alamayacağı entrikalar ve kumpaslarla geçiyor.'

'O sıralarda
'Atatürk'e hakaret',
gözde ihbarlardan.
Memleketimizde
her daim, ihbarcılık
beslenmiş ve devletin
halkını gütmesine
neden olmuştur. Halen
bugün, yeterince
kurumsallaşamamış olan
devletin, güçsüzlüğüne
halkını zavallılaştırarak
ortak ettiğini gözlüyor,
deneyimliyoruz.'

tupta, birkaç ay sonra öğrenciler arasında yıkıcı propaganda yaptığı gerekçesiyle tutuklanıyor ve üç ay Aydın Hapishanesi'nde kalıyor. Sabahattin Ali, sonradan Anadolu insanını bu hapislikte tanımaya başladığını, Kuyucaklı Yusuf'u burada tanıdığını söylüyor. Aydın'ın ardından, Konya'da Miili Eğitim'in okullarından birine Almanca öğretmeni olarak atanıyor.

'HAKARET' İHBARI VE MAHPUSLUK

Bu arada 'Kuyucaklı Yusuf' romanını yazıyor Sabahattin Ali. Romanın ilk tefrikası, 'Yeni Anadolu' gazetesinde yapılıyor. Bu gazete Konya'da. Fakat yarım kalıyor tefrika, çünkü telif ödemesini alamıyor ve gazetenin sahibi Cemal Kutay'ı Muallimler Birliği'ne şikayet ediyor. Tefrikanın gazetenin satışında büyük bir artış yaratmasına rağmen, telifini alamayan yazar, tefrikayı yarım bırakıyor. Hakkını aramaktan geri durmuyor. Ardından, eş dost arasında gerçekleşen yemeli içmeli bir buluşmada okuduğu bir şiirle Atatürk'e hakaret ettiği gerekçesiyle yine tutuklanıyor. 1932'de Konya'da şikayette bulunan Cemal Kutay. Kutay, hapsi boylamasını kolayca sağlayacak olan ihbarla Sabahattin Ali'ye 'haddini' bildiriyor! Sabahattin Ali 1933'te Sinop Cezaevi'ne gönderiliyor.

O sıralarda 'Atatürk'e hakaret', gözde ihbarlardan. Memleketimizde her daim, ihbarcılık beslenmiş ve devletin halkını gütmesine neden olmuştur. Halen bugün, yeterince kurumsallaşamamış olan devletin, güçsüzlüğüne halkını zavallılaştırarak ortak ettiğini gözlüyor, deneyimliyoruz. Bu döngünün –güçsüz devlet-zavallı halk- kırılmaması sonucu, devlet kendi gölgesinden korkar hale gelmiş ve kimi zaman askeri kimi zaman sivil vesayet, halkına eziyet etmekten geri durmamıştır.

1933'e gelindiğinde Sabahattin Ali'nin memuriyet kaydı siliniyor artık. On dört ay hapis yatacakken, Cumhuriyet'in onuncu yılı dolayısıyla çıkarılan afla cezasının bitimine birkaç ay kala hapis-haneden çıkıyor. Neredeyse bugünü aratmayacak ölçüde dolu hapishaneler bir parça rahatlıyor.

SABAHATTİN ALİ'NİN SAHIPLENMEDİĞİ ŞİİR

Bakın ne oluyor; eski görüşlerini değiştirdiğini bildirmesi koşuluyla devlet görevine yeniden atanmasına karar veriliyor. Esasen, memuriyete yeniden kabul edilebilmesi için Atatürk'e hayranlığını belirten yazılar yazması isteniyor. Hemen ardından, 'Benim Aşkım' şiiri, Varlık dergisinde yayınlanıyor. Tutuklanmasına neden olan, eş dost toplantısında okuduğu ve Atatürk'e hakaret içerdiği iddia edilen şiirin bazı bölümleri şöyle:

“Hey Anavatandan ayrılmayanlar/ Bulanık dereler durulmuş mudur?/ Dinmiş mi olukla akan o kanlar?/ Büyük hedeflere varılmış mıdır?/ Asarlar mı hala Hakka tapanı?/ Mebus yaparlar mı her şaklabanı?/ Köylünün elinde var mı sapanı?/ Sıska öküzleri dirilmiş midir?”

Sabahattin Ali'nin Almanya'da yazdığı söylenen şiirini sahiplenmesi mümkün olmuyor tabii... Dava dilekçesinde itirazını şöyle ifade ediyor:

“...Bu şiiri yazdığımı ve beş altı ay evvel okuduğumu iddia edenler, (Cemal Kutay'ı kastediyor) beni bir ay evveline kadar sahibi oldukları gazetede çalıştırıyor, siyasi başmakaleler yazmama müsaade ediyorlardı. (...) Bu şiiri ilk kez gördüğümü ve zaten şiirde reisicumhur hazretlerinden bahis bulunmadığını şayanı kayıt (kayda uygun) bulurum.”

Ardından memuriyete dönebilmek için yazdığı ‘Benim ‘Aşkım’ şiiri de şöyle:

“Sensin, kalbim değildir böyle göğsüme vuran/ Sensin ülkü adıyla beynimde dimdik duran/ Sensin çeyrek asırlık günlerimi dolduran/ Seni çıkarsam, ömrüm baştan bitiyor. Hem bunları ne çıkar anlatsam bir dizeye/ Hisler kambur oluyor dökülünce yazıya/ Kısacası gönlümü verdim yüce Gazi'ye/ Göğsümde şimdi yalnız onun aşkı yatıyor.”

Sabahattin Ali'nin memuriyete geri dönüşü, bir şiir kitabı, bir öykü kitabı, evlilik derken 1934'de ‘Kuyucaklı Yusuf’ romanı Tan gazetesinde tefrika edilmeye başlanıyor. Bu süreçte, karısı Aliye Hanım'a yazdığı mektuplarda sık sık tutuklu kalmasından ziyade, mahkemelerle uğraşmaktan çok yorulduğunu anlatıyor. Para, geçim derdi de var tabii...

Kuyucaklı Yusuf, daha sonra 1945'te yağmalanıp yıkılacak olan Tan'da tefrika edilmesinin ardından 1937'de basılıyor. O yıllarda İstanbul'un meşhur kitapçısı ve yayınevi olan ‘Yeni Kitapçı’dan çıkıyor kitap. Bugün Ulus’ta Yüzüncü Yıl Çarşısı'nın olduğu yerdeki Yeni Kitapçı, Zekeriya Sertel'in kardeşi Yusuf Kenan'ın. Sabahattin Ali'nin eline para geçer geçmez gitmeyi ihmal etmediği yer... Kızı Filiz Ali'nin anlattığına göre, hafta sonları onu da götürmüş oraya ve küçük kızın istediği kitapları da kısaca gözden geçirdikten sonra almış. Kitapçıda uzun zaman geçirir ve Türkçe, Almanca tüm yayınları takip edermiş.

‘Kuyucaklı Yusuf, daha sonra 1945'te yağmalanıp yıkılacak olan Tan'da tefrika edilmesinin ardından 1937'de basılıyor. O yıllarda İstanbul'un meşhur kitapçısı ve yayınevi olan ‘Yeni Kitapçı’dan çıkıyor kitap. Bugün Ulus’ta Yüzüncü Yıl Çarşısı'nın olduğu yerdeki Yeni Kitapçı, Zekeriya Sertel'in kardeşi Yusuf Kenan'ın. Sabahattin Ali'nin eline para geçer geçmez gitmeyi ihmal etmediği yer...’

'Kuyucaklı Yusuf, yayımlandığı yıl olan 1937'de 'halkı, aile hayatı ve askerlikten soğuttuğu gerekçesiyle' toplatılıyor. Görülen davada, üç bilirkişinin raporu mahkemeye sunuluyor. Rapor hazırlayanlardan biri de, o sıralar Maarif Vekaleti Müfettişi olan Reşat Nuri Güntekin... Bilirkişi raporları mahkemeye sunuluyor ve 'roman' beraat ediyor. Yeni Kitapçı Sabahattin Ali'nin beraat haberini, vitrinine 'Kuyucaklı Yusuf Beraat Etti' ilanı ile duyuruyor.'

ROMANA GİREN 'ANADOLU'

Berna Moran'a göre, 'Kuyucaklı Yusuf'la romana 'Anadolu' giriyor. Daha önce Anadolu yok mu Türk romanında? Var tabii. Ancak bu romanda Sabahattin Ali, örneğin Yakup Kadri gibi, Anadolu'yu sadece kültürel çatışmalarla anlatmıyor. Yakup Kadri'nin 'Yaban' ve 'Ankara' romanlarındaki gibi, ilerici-gerici, yobaz-aydın... arasındaki çatışmaya dayalı olarak anlatmıyor toplumu. Kuyucaklı Yusuf'ta bir tarafta asker-sivil bürokrasi ve eşraf, bir tarafta da yoksul halk var. Yani; değişen üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı toplumsal yapıdan kaynaklı çatışmaları anlatan, bir ilk roman niteliğinde Kuyucaklı Yusuf. Yine Berna Moran'a göre, Orhan Kemal, Yaşar Kemal gibi Anadolu romancılarının öncüsüdür Kuyucaklı Yusuf'la Sabahattin Ali.

Derken, Kuyucaklı Yusuf, yayımlandığı yıl olan 1937'de 'halkı, aile hayatı ve askerlikten soğuttuğu gerekçesiyle' toplatılıyor. Görülen davada, üç bilirkişinin raporu mahkemeye sunuluyor. Rapor hazırlayanlardan biri de, o sıralar Maarif Vekaleti Müfettişi olan Reşat Nuri Güntekin... Bilirkişi raporları mahkemeye sunuluyor ve 'roman' beraat ediyor. Yeni Kitapçı Sabahattin Ali'nin beraat haberini, vitrinine 'Kuyucaklı Yusuf Beraat Etti' ilanı ile duyuruyor.

VERGİ YÜKÜ VE BORÇLANMA ZAMANLARI

Malumumuz ki, 1923-1930 yılları arasında ve devamında ekonominin, geçimin, devletin bekasının yükünü halkın sırtına yükleyen ağır vergi politikaları uygulanıyor Türkiye'de. Cumhuriyet devletinin ekonomik ve toplumsal her alana çok sert müdahale ettiği bir yönetim yapısı uyguladıkları, yadsınamaz bir gerçek. 1930 sonrası, yönetim yapısı daha da sertleşiyor hatta. Cumhuriyetin kurucularının seçtikleri Batı modeli, yüzyıllara sari sermaye birikimine dayalı bir model iken, Türkiye'de böyle bir birikim yok. Dolayısıyla tüccar ve eşrafı destekleyen ve bu birikimi bu sınıflar eliyle sağlamayı hedefleyen politikalar uygulanıyor.

1923'te toplanan 'İzmir İktisat Kongresi'nde yabancı sermayeye davetkar bir tutum olduğu halde, yabancı sermayedardan bu davete icabet eden olmuyor. 1930'lardaki sanayileşme hamlesi için ABD, İngiltere ve Rusya'dan büyük çaplı borçlar alınıyor ancak doğrudan yatırım yapan yabancı sermayeye rastlanmıyor.

ABD'de başlayan 1929 Buhranı'ndan dünyada etkilenmeyen iki ülke var; Biri SSCB, diğeri faşist İtalya. Cumhuriyet Türkiye'si, bunlara çok yakın bir konumda ve bir arayış içinde. Kabul; zor yıllar fakat Anadolu'da halkın yaşadığı zorluklar,

eşrafın, toprak sahiplerinin ve devlet erkanının yaşadıklarıyla kıyaslanamaz düzeyde. Ve bu durum halkın umutsuzluğunu her geçen gün artıracak düzeyde.

Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan inkılapların ardından, bu inkılapları halka anlatmak, biraz da tepeden inme bir tarzla halka nüfuz etmek, Atatürk inkılaplarının felsefesini halkla buluşturmak hedefine kilitleniyor kurucular. 1930'da 'Kadro' dergisi çıkarılmaya başlanıyor örneğin. Yönetiminde bizzat Mustafa Kemal'in bulunduğu bu derginin başyazarı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Yakup Kadri'nin romanlarında, bu inkılaplarla desteklenen yapı değişimini Anadolu'ya taşımak isteyen bir hedef var.

KADRO DERGİSİ KASAP DÜKKANINDA!

Yıllarca çıkıyor Kadro dergisi. Samsun'un Saathane Meydanı'nda, Kırım'dan göçmüş olan dedemin bir kasap dükkanı varmış. Birkaç ilçeye ve köye okunsun diye bu dergilerin gönderildiği posta kutusu işlevi gören dükkanlardan biriymiş, dedemin dükkanı. Ancak gelip alan, okuyan kimseler yokmuş tabii. Dedem onları kıyma, ve sakatatları sararak değerlendirmiş. Liseyi dahi bitirememiş olan babama, dünya edebiyatı dahil bildiklerinin kaynağını sorduğumda, bu hikayeyi anlatmıştı bana. Yarım kilo kıymayı sarıp, kalan sayfaları ağız sulanarak okuduğundan bahsetmişti. Güzel hikaye evet, ancak acıklı da bir parça...

Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'unda, bizim dükkandan kilolarca et alan ailelerin kahyalarıyla, artıkları bekleyen yoksul ailelerin ve kimsesiz çocukların hikayesi anlatılıyor bir anlamda. İkinci Dünya Savaşı yılları, Türkiye'de de korkunç geçiyor. Zapturapt rejimi artıyor ve savaşı Hitler Almanyası'nın kazanacağını bekleyen (öngören) İnönü Hükümeti tarafından anti-komünizm dalgası benimseniyor.

Sabahattin Ali de dahil hemen her Türkiye vatandaşı olan erkek, silah altı emirleri sayesinde bir çok kez askere çağrılıyor.

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı sıralarda, birkaç kez tecil ettirdikten sonra askere giden Sabahattin Ali, savaş başlar başlamaz silah altı emri çıkınca, ikinci kez askere çağrılıyor. Şimdi Ankara Altındağ Adliyesi'nin bulunduğu tümende, Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi birçok isimle askerlik yeniden başlıyor. Sonra bu tümene Boğaz'ın savunulması görevi veriliyor ve İstanbul-Büyükdere dolaylarında bir ordugah kurulup, çadırlar yerleştiriliyor.

'Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'unda, bizim dükkandan kilolarca et alan ailelerin kahyalarıyla, artıkları bekleyen yoksul ailelerin ve kimsesiz çocukların hikayesi anlatılıyor bir anlamda. İkinci Dünya Savaşı yılları, Türkiye'de de korkunç geçiyor. Zapturapt rejimi artıyor ve savaşı Hitler Almanyası'nın kazanacağını bekleyen (öngören) İnönü Hükümeti tarafından anti-komünizm dalgası benimseniyor.'

'Mayıs 1931'de toplanan kurultayda -CHP için yeni bir dönemin başlangıcı bu- o güne kadar net bir programı olmayan yöneticiler, yeni kararlar alıyor. Fransız devriminden ilham alınan cumhuriyetçilik, laiklik, halkçılık, milliyetçilik ilkelerinin yanına, devletçilik ve inkılapçılık ilkelerini de ekliyorlar, ki bunlar da Rus devriminden mülhem, böylece altı oku tamamlıyorlar. Ve iktidar ideolojik olarak savunduğu bu ilkelere sağlam bir dayanak oluşturmak istiyor.'

Sabahattin Ali, Kürk Mantolu Madonna'yı bu çadırlarda yazmaya başlamış. Belgrad ormanlarına doğru at koşturmayı severlermiş; işte onlardan birinde, kol bileği çatlamış. Şiş koluna aldırılmadan romanı yazmaya devam etmiş. Arkadaşları onun çadırına tenekeyle ısıttıkları suyu taşırlarmış, bileğinin şişliği ve acısı sıcak suyla dinsin diye.

Ardından 1944'te üçüncü kez askere çağrılıyor, Çankırı'ya. Burada TEKEl'in tuz menbahanelerinde tuz işçileriyle uzun uzun konuşmaları mesele olmuş, sıkıntılı günler yaşamış. Ama akşamları, bir küçük kadeh rakısını içerken ırkçılarla Ankara'daki mücadelelerinden bahsedermiş. Çankırı'daki askerlik arkadaşı Murat Trakyalı böyle anlatıyor.

'Ankara'daki ırkçılarla' mücadele hikâyeleri özetle şöyle: 1940'ta Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan romanının yayınlanmasıyla, ilişkileri düşmanlığa dönüşen Nihal Atsız, 1944'te Orhun dergisinde 'Başvekil Saraçoğlu'na Açık Mektup' başlıklı bir yazı yayımlıyor. Bu yazıda, Türkçülüğe yönelik saldırılardan şikâyetçi oluyor. Umduğu cevap gelmeyince ikinci mektubu yazıyor ve Sabahattin Ali'yi komünist olmakla, Hasan Ali Yücel'i de onu korumakla suçluyor. Özellikle de bu ikinci mektup, Türkçü çevreler içinde büyük bir galeyana sebep oluyor. İstanbul ve Ankara'da birçok şehirde komünizm aleyhine gösteriler yapılıyor. Bunun üzerine Nihal Atsız'ın öğretmenliğine son veriliyor ve Orhun dergisi kapatılıyor. Bu arada Sabahattin Ali de Nihal Atsız aleyhine hakaret davası açmıştı. 1944'te Sabahattin Ali'ye 'vatan haini' dediği için altı aya mahkum edilen Atsız'ın cezası dört aya indirilmiş ve bu ceza da ertelenmişti. Bundan birkaç ay sonra başlayan Irkçılık-Turancılık davasının sanıklarından biri olan Nihal Atsız, bir buçuk yıl tutuklu kalıyor ve öğretmenliğine bu davanın sonunda son veriliyor.

İnönü Hükümeti, 1944'te Alman faşizmini öven Türkçüleri, Turancıları topluyor anlayacağınız. Niyazi Berkes'e göre, 'savaş döneminde kendisinin öne sürdüğü Türkçü-Turancıları geri çekiyor.'

Dünyada 1930'lu yıllarda yükselen faşizm, Türkiye'de şöyle karşılığını bulmuştu:

Mayıs 1931'de toplanan kurultayda -CHP için yeni bir dönemin başlangıcı bu- o güne kadar net bir programı olmayan yöneticiler, yeni kararlar alıyor. Fransız devriminden ilham alınan cumhuriyetçilik, laiklik, halkçılık, milliyetçilik ilkelerinin yanına, devletçilik ve inkılapçılık ilkelerini de ekliyorlar, ki bunlar da Rus devriminden mülhem, böylece altı oku tamamlıyorlar. Ve iktidar ideolojik olarak savunduğu bu ilkelere sağlam bir dayanak oluşturmak istiyor. İstiyor istemesine de bakın şöyle şeyler oluyor:

Bir 'tarih tezi' geliştiriyorlar ve Türklerle hiçbir ilgisi olmayan

uygarlıkların aslında Türkler eliyle kurulduğunu anlatıyorlar. Afet İnan 1930'da toplanan 'Türk Ocakları 'Kongresi'nde, Latin medeniyetinin esasını kuranların 'Ertrusk' denilen Türkler olduğunu söyleyerek, alkışlar eşliğinde ırkçı-şoven anlayışını daha da pekiştiriyor. 'Güneş Dil Teorisi'ne kaynaklık eden bu gelişmelerle milliyetçi-faşist akımların önü açılıyor. 1930'lar halkı zorlayan vergi politikalarının yanında, Kemalist iktidarın felsefesine karşı olanlara baskı uygulayarak, bir zabıta yönetimiyle geçiyor. 'Türk ulusu' ülküsü, bütün değerlerin üzerine konuyor, bütün olumlu hasletler Türklüğe, bütün olumsuz olanlar Türk olmayana yükleniyor. Türk olmayanlarla Türkler, Müslümanlığın resmi versiyonuyla (Diyana İşleri Müslümanlığıyla) yobaz Müslümanlar, Alevilerle Sünniler, Kemalist olanlarla olmayanlar arasındaki çatışmayla, toplumun tüm katmanlarına bir dışlama kültürü yerleştiriliyor. Dünyada 1930'larda yükselen faşizm, ırkçılık dalgası İkinci Dünya Savaşı'nı doğuruyor.

Malumunuz, 1941'de Nazi Almanyası'nın SSCB'ye saldırmasının ardından Türkiye'deki ırkçı-faşist akınlar da hareketleniyor. 1943'te 'İrkçılığın Doğru Olduğunu İspat Ediyorum' yazısının üzerine, aynı yıl sosyalistler faşist hareketi şiddetle eleştiren 'En Büyük Tehlike' adlı broşürü yayımlıyorlar. Broşürde, yükselen ırkçılık ve faşizmin tehlikesine vurgu yapılıyor. Bunun ardından, ilk kez devlet yanlısı gazetelerde, bu broşürün diline sahip çıkılıyor. Dolayısıyla, ülkede ırkçı-milliyetçiliğe karşı bir tavır geliştiriliyor. Çünkü savaşta Nazi Almanyası'nın gücü gerilemeye başlamış artık....

İkinci Savaş döneminde İnönü Hükümeti, bir tarafsızlık politikası yürütmüştü. Sağcı ve solcuların kendi propagandalarını yapmalarına karşı çok büyük bir baskı yok. Ne zaman ki savaşın sonunda gücün kimin lehine dönüşeceği belli oluyor -Nazi Almanyası yeniliyor- bu tarafsızlık politikasından vazgeçiliyor. 1943 itibarıyla ırkçı-faşist çevreler, devletin destek ve himayesinin çekilmesiyle bir parça yalnız kalıyorlar. Bundan sonra, ırkçılık temalı propaganda dışındaki anti-komünizm propagandası başlatıyorlar. 'En Büyük Tehlike' ile solcuların içimizdeki ırkçılığa yaptığı eleştiriye Nihal Atsız 'En Sinsi Tehlike' adlı broşürle cevap veriyor. Asıl tehlikenin Sovyet'ten yönetilen içimizdeki komünistler olduğunu bildik teraneleriyle anlatıyorlar. Oğuz Türkkan'ın 'Solcular ve Kızıklar' broşürü de ekleniyor, saldırıyı başlatıyorlar anlayacağınız.

İnönü'nün bir konuşmasında meşhur bir sözü var; 'İrkçılık prensibinin düşmanıyız!' İnönü'nün bu sözüyle son işaret verilmiş oluyor ve 1944'te Sabahattin Ali'nin şikayetiyle Nihal Atsız'ın birkaç ay hapse mahkum edilmesinin ardın-

'İnönü'nün bir konuşmasında meşhur bir sözü var; 'İrkçılık prensibinin düşmanıyız!' İnönü'nün bu sözüyle son işaret verilmiş oluyor ve 1944'te Sabahattin Ali'nin şikayetiyle Nihal Atsız'ın birkaç ay hapse mahkum edilmesinin ardından (ceza ertelenmişti hatırlayın), savaş döneminde Alman faşizmini övmelerine izin verilen ırkçı-faşist çevreler tutuklanıyor. Buna '44 Tevkifatı' deniyor, 23 sanık yargılanıyor.'

'Tan olayları sırasında Ankara'da ailesinin yanında olan Sabahattin Ali, birkaç gün sonra sıkıyönetim altındaki İstanbul'a geliyor ve Sertellerin evine gidiyor. Sabiha Sertel, gizlene gizlene evlerine gelen Sabahattin Ali'nin korkmadan gelebildiğine şaşırılmış ve Roman Gibi'de şöyle anlatmış: "Sabahattin Ali'yi ilk defa bu kadar ciddi gördüm!" Sabahattin Ali şöyle söylemiş: "Halk Partisi, gazetelerimizi yıkmakla bizi yıkmadı fakat kendi prestijini yıktı. Halk Partililerin de İnönü'ye itimadı kalmadı..."

dan (ceza ertelenmişti hatırlayın), savaş döneminde Alman faşizmini övmelerine izin verilen ırkçı-faşist çevreler tutuklanıyor. Buna '44 Tevkifatı' deniyor, 23 sanık yargılanıyor. Albay Alparslan Türkeş de var aralarında, sonradan başbuğ yapacakları Türkeş. Genelkurmay'da NATO Dairesi başkanı olan Albay Alpaslan Türkeş... Bu '44 Tevkifatı'nı 'korkunç bir zulüm' olarak anlatacaklar ülkücüler, efsaneleştirecekler. Yıllarca mahkumiyet kararı alınıyor bu sanıklar için ancak hemen ertesi yıl salıveriliyorlar.

Bakın bu 23 sanığın 1945'te mahkemede beraat kararlarında şöyle yazıyor:

"Suç olmayan bir fikrin, cemiyet hayatına girmesi de suç değildir!" Hiçbir sosyalistin beraat kararında böyle bir şey yazmadı... Malumunuz, sosyalist fikirler, doğuştan suçtur! 1932 itibarıyla sürekli tevkifata uğrayan Türkiye Komünist Partisi de 1944 ve 1946'da yeni tutuklamalarla karşılaşiyor tabii ki.

1945'te Sabahattin Ali'nin Cami Baykurt'la birlikte çıkardığı Yeni Dünya dergisi, Görüşler dergisi ve Tan gazetesi yağmalanıyor. Savaş sonrası gelişmeye başlayan 'Türk-Amerikan ilişkileri'nin karşısına 'Türk-Sovyet ilişkileri'ni koyan ve bu ilişkinin gelişmesi gerektiğini savunan Tan gazetesi, iktidar tarafından pek hoş karşılanmıyor tabii... Üniversite gençliği Tan gazetesine saldırıya davet ediyor. Aralık 45'te toplanan çok büyük kalabalık gazeteyi, kimi kitabevlerini, Görüşler ve Yeni Dünya dergilerini yakıp yıkıyorlar.

Sabiha Sertel bu dehşet verici olayları, anı kitabı olan Roman Gibi'de anlatıyor... Tan olayları sırasında Ankara'da ailesinin yanında olan Sabahattin Ali, birkaç gün sonra sıkıyönetim altındaki İstanbul'a geliyor ve Sertellerin evine gidiyor. Sabiha Sertel, gizlene gizlene evlerine gelen Sabahattin Ali'nin korkmadan gelebildiğine şaşırılmış ve Roman Gibi'de şöyle anlatmış: "Sabahattin Ali'yi ilk defa bu kadar ciddi gördüm!" Sabahattin Ali şöyle söylemiş: "Halk Partisi, gazetelerimizi yıkmakla bizi yıkmadı fakat kendi prestijini yıktı. Halk Partililerin de İnönü'ye itimadı kalmadı..."

İkinci Dünya Savaşı'nda çok kan akıyor, evet: Ama savaşa girmeyen Türkiye'de de korkunç geçiyor o yıllar. Savaşa "ha girdik, ha gireceğiz" kaygılarıyla geçen verimli evlerdeki karartma geceleri, tifüs salgını, vurgunculuk, harp zenginlerinin karaborsa kazançlarının üzerinde yükselen gösterişli hayatları, yol vergisini ödeyemediği için taş kırmaya gönderilen köylüler, 1940 tarihli Milli Koruma Kanunu'yla üretilen ekmeğin dahi devlet eliyle toplatılması ve karneye

'Açık ki çok partili hayata geçişle birlikte halk, yönetimin değişmesini istiyor. İstiyor istemesine, neye karşı olduğunu da biliyor ancak, yerlerine geçeceklerin neyi nasıl yapmaları gerektiği konusunda açık seçik bir fikri de yok, aldatıcı baharlardan çok çekmiş çünkü... Derken 1946 seçimleri "açık oylama, gizli sayım" prensibiyle yapılıyor. Yani Demokrat Parti'nin seçimi kazanması engelleniyor. O zamanlar şöyle yazılıyor: "Neshebi gayrı sahih bir çocuk doğdu!". İşte bu ortamda çıkıyor Marko Paşa. İlk sayısı Kasım 1946'da çıkan dergiyi, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin çıkarıyorlar.'

bağlanması ve kimi 'büyükler'in halkın emeğini karaborsacıya, namussuza, arsıza peşkeş çekmeleri... Yine 1942 tarihli Varlık Vergisi'yle gayrimüslimlerin varlıklarına, kelimenin tam anlamıyla tüm varlıklarını gasp ederek, yüksek oranlı vergiler getirilmesi, ödeyemeyenlerin yine taş ocaklarına sürgün edilmeleri...

Milli Şef yönetiminde 'büyükler' dediğim çoğu siyasinin yeraltı dünyası ile içli dışlı olduğu, altın kaçakçılığı, arsa spekülasyonlarına karıştıkları, yurt dışındaki bankalara para aktardıkları, kimi cinayetlere yancı oldukları hemen her yerde fısıldanarak konuşuluyor. Ülkeyi savaşa sokmama becerisi, tarih kitaplarına büyük bir siyasi başarı olarak geçen İsmet İnönü'ye minnettar bir halktan bahsetmek zor fakat. "Savaşa girilseydi acaba daha mı kötü olurdu" diye düşünecek kadar umutları çiğnenmiş, kırgın bir halk var. Bütün bunların savaş koşullarıyla açıklandığı yıllarda savaşın bitmesini sabırla bekleyen insanlar, savaşın ardından yükselen demokrasi şiarıyla umutlarını perçinliyorlar. Çok partili hayata geçişin konuşulmaya başlamasıyla daha da artan umutlu bekleyiş, kısa bir süre sonra bazı gazete ve dergilerin kitle gösterileriyle yıkılmasıyla yerini yeniden umutsuzluğa bırakıyor. Yani geçilmek istenen demokrasinin kime merhem olacağı az çok anlaşılıyor... Kısa bir süre sonra, 'Yeter söz milletin!' diyen partinin de korktukları, usandıkları partiden ayrılanlarca kurulduğunu bilen ve bu nedenle bu yeni partiye de kuşkuyla bakan insanlar, yaşadıkları zorluklar artarak devam ettikçe bu partiye yöneliyorlar.

Açık ki çok partili hayata geçişle birlikte halk, yönetimin değişmesini istiyor. İstiyor istemesine, neye karşı olduğunu da biliyor ancak, yerlerine geçeceklerin neyi nasıl yapmaları gerektiği konusunda açık seçik bir fikri de yok, aldatıcı baharlardan çok çekmiş çünkü... Derken 1946 seçimleri "açık oylama, gizli sayım" prensibiyle yapılıyor. Yani Demokrat Parti'nin seçimi kazanması engelleniyor. O zamanlar şöyle yazılıyor: "Neshebi gayrı sahih bir çocuk doğdu!". İşte bu ortamda çıkıyor Marko Paşa. İlk sayısı Kasım 1946'da çıkan dergiyi, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin çıkarıyorlar. Bir mizah dergisi olarak çıkan bu yayın, Türk basın tarihinin en yüksek tirajlı yayınlarından biri oluyor. Sabahattin Ali başyazarlığını, Mustafa Mim Uykusuz çizerliğini ve derginin diğer tüm işlerini de Aziz Nesin yapıyor. İlerleyen sayılarda, "Toplatılmadığı zamanlar çıkar" veya "Yazarları hapishanede olmadığı zaman çıkar" veya "Ankara ve Samsun dışında dünyanın her yerinde çıkar" ibareleriyle yayımlanıyor Markopaşa. Dergi, sıkıyönetim tarafından kapatılınca ardından Merhumpasha'yı, o da kapatılınca Malumpaşa'yı ve o da... Alibaba'yı yayınlıyorlar. Alibaba ismi, Sabahattin Ali'nin Ali'sini

bildirsin diye seçiliyor..

Haftalık çıkmaya çalışan Markopaşada Sabahattin Ali imzalı kısa yazılarından kimileri şöyle:

İSTİKLAL

Evet, Mustafa Kemal'in kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler Kurulu'ndaki mürahhası (delegesi), Ürdün'ün her bakımdan müstakil ve tam manasıyla hür olduğunu, hemen Birleşmiş Milletler Kurulu'na katılması gerektiğini ileri sürmüştü. Bu mürahhas, Mustafa Kemal'in genç arkadaşlarından rahmetli Reşit Galip'in de kız kardeşidir.

Ama bizim bildiğimize göre, bundan yirmi beş sene kadar önce Mustafa Kemal, Ürdün şeklinde bir istiklal ve hürriyeti kabul etmediği için Türk milletinin başına geçip, silaha sarılmıştı. Halbuki o zaman bize teklif edilen sulh şartları, bugün Ürdün'ün elde ettiği sulh şartlarından çok daha hafifti.

(...) Bizim bildiğimize göre, müstakil bir memleketin topraklarından bir karıştı bile askeri maksatlarda kullanılmak için, yani üs olarak, sulh zamanında yabancı bir devletin kara, deniz, hava kuvvetlerinin veya teknik personelinin emrine verilemez.

(...) Halbuki gene bizim bildiğimize göre müstakil Ürdün'de nüfusunun yarısı kadar sayıda yabancı işgal ordusu vardır. Bu memleketin kendi ordusunun, jandarmasının, polislerinin masrafları yabancı bir devlet tarafından ödenir; bu müstakil devletin toprakları, yabancı bir devletin kışlalar, askeri hava meydanları ile kaplıdır. Bu müstakil memleketin başındaki adam, yabancı bir devlet tarafından kral ilan edilmiştir.

Acaba Mustafa Kemal'in memleketinde bu kadar kısa zamanda istiklal anlayışı bu kadar kökten değişmeler mi geçirdi?

Acaba bu memlekette Ürdün'dekine benzeyen bir istiklali soğukkanlılıkla karşılayacak olan kimseler mi türedi?

On sekiz milyon insan, Ürdün gibi müstakil olmamak için gene silaha sarılmaya her an hazırdır. Bu milletin emperyalistler elinde bir kere daha oyuncak olmaya hiç niyeti yoktur. Aksini düşünenler, Damat Fert'in hüsrana uğramaya mahkumdurlar. (Markopaşa-1. Sayı-25 Kasım 1946)

Sabahattin Ali, derginin ilk sayısında bir İngiliz mandası olan Ürdün'ün 1946'da Londra anlaşmasıyla 'bağımsızlığına' kavuşmasını ve bunun İngiliz Hükümeti'nin stratejisi gereği Türkiye devleti tarafından tanınmasını sert bir dille eleştiriyor.

YABANCI SERMAYE

Yurdumuza tekrar yabancı sermaye gelecekmiş. Gazeteler bu havadisi verirken cümbüş ediyorlar. Resmi makamlar da, memlekete yabancı parası girmesini kolaylaştırmaya himmet (gayret) ediyorlar.

Hele bu sermaye bir girsin mi, asfalt yollar uzayıp gidecek, gökleri uçaklar kaplayacak, memleket malla dolacak, madenler gürül gürül işleyecek, herkes yağ bal içinde yüzecekmiş.

İyi ya kırk seneden beri şu yabancı sermayeyi defetmek için sarf edilen gayret neydi?

Şimdi hatırlıyorum. Daha beş altı yaşında bir çocuktum. Seferberlik başlamıştı. O zamanın hükümeti, sokaklarda davul zurna çaldırıp, şöyle bağırıyordu:

'Kapütülasyonlar kalktı! Bütün millet şad oldu' (Markopşa-2. Sayı-2 Aralık 1946)

Sabahattin Ali bu yazısında, savaş sonrası ABD tarafından yürütülmeye başlanan soğuk savaşın temel kartlarından biri olan Marshall kredilerinden pay almaya çalışan yöneticilere seslenmiş. Çatalı, iğneleyici dili ve gözüpekliği açıkça görülmüyor.

HEP LAF

Yirmi beş senede çok şeyler yapmışız. Asırlara sığmayan işler başarmışız. Dünyanın parmağı ağzında kalmış.

Fesi atıp şapkayı geçirmişiz başımıza. Harflerin eskisini atıp yenisini almışız. Kanallar, regülatörler, barajlar... Bozkırların göbeğini asfaltla hançerlemiş yemyeşil modern şehirler kurmuşuz. (...)

Saymakla tükenir gibi değil ki...

Milli bayram günlerinde şakşakçı gazetelerin olağanüstü sayılarında okuyoruz. Cilalı kağıtlara basılmış istatistikler, parlak

'Kısa kısa birçok tutuklamadan sonra, Sırça Köşk adlı bir öykü kitabı yayımlanacak, ancak o da toplatılacak. 1948'de Zincirli Hürriyet'teki 'En Büyük Tehlike' başlıklı yazısı nedeniyle tekrar tutuklanıyor. Hapisteyken yurt dışına kaçmaya çalışan Sabahattin Ali, Kırklareli'nin köylerinden birinin yakınlarında bulunuyor. Çoktan öldürülmüş olarak.'

kağıtlara basılı grafikler...hep gözümüzün önünde.

Hepsi güzel, inkar etmek aklımızdan bile geçmiyor. Ama biz ne yapalım ki, elle tutulur eserlere bakıp, hüküm veren kıt akıllı insanlarız. Grafikler, istatistikler, dergiler, çizgiler, resimler, nutuklar bize bir şey söylemiyor.

(...)Bu milletin özü olan en az 17 milyonluk kitlenin kültürü kaç arpa boyu, kaç iğne başı ilerlemiştir? Daha insanca yaşanacak evlerde mi barınmaktadırlar? Zevkte, sanatta eskiyi aratmayacak bir yükselme var mı? Bu koskoca kitleyi asırlardan beri kemiren sıtma, trahom, frengi hele verem eksilmiş mi yoksa artmış mıdır?

Bu paçavralar içinde gezenler, evvelce çıplak mı geziyorlardı? Hele, en mühimi, bu on yedi milyon, acaba eski yediğinden yılda bir lokma fazla yiyebiliyor mu?

Üst tarafı laf efendim laf. (Markopaşa-8.sayı-27 Ocak 1947)

Markopaşa, daha ilk sayısında dağıtımını engellenerek, sabote ediliyor ve TBMM'de 'kökü dışarıda' nitelemesi ile hedef gösteriliyor. Basımını engellemek için matbaalara baskı yapılıyor, bazı kentlere girmesi yasaklanıyor, sokak gösterilerinde gazete satıcılarından toplanarak yakılıyor, yazarları sık sık gözaltına alınıyor, tutuklu olarak yargılanıyor, kapatılıyor. Fakat kapatıldıkça ad değiştirerek yoluna devam etmeye çalışıyor. Hatta bu süreçte, dergiyi çıkaranların güvenini kazanan birisi, Sabahattin Ali hapisteyken onlardan 'vatansızlar, soysuzlar, memleketi içten yıkmaya, milli birliği bozmaya çalışan(...) Kızıl Rusya'nın gayelerini tahakkuk ettirmek için kiralanan kalemler.' diye irkiltici nitelendirmelerle bahsettiği, 'Sahte Markopaşa'yı çıkarıyor. Okur neye uğradığını şaşırıyor tabii. Bu birisi, imza yetkisi kendisine verilmiş olan, derginin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden olarak imza yetkisi olan 'Orhan Erkip'miş. Sonradan MİT ajanı olduğu anlaşılan Orhan Erkip. Bu provokasyonun öyküsünü, Mehmet Ergün'ün Sahte Marko Paşa- Bir Provokasyonun Öyküsü adlı kitabından okuyabilirsiniz.

1947'de Merhumpaşa'da Sabahattin Ali'nin bir yazısında kendisine hakaret ettiği gerekçesiyle Nihal Atsız, Sabahattin Ali'ye dava açıyor. Ali, hapse girip bir iki ay kaldıktan sonra çıkıyor. Ardından yine Merhumpaşa'da Sabahattin Ali'nin 'Adalet Koridorlarında' adlı yazısı nedeniyle 'Adaletin manevi şahsiyetini tahkir' davası açılıyor ve yine tutuklanıyor Sabahattin Ali. Kısa kısa birçok tutuklamadan sonra, Sırça Köşk adlı bir öykü kitabı yayımlanacak, ancak o da toplatılacak. 1948'de Zincirli Hürriyet'teki 'En Büyük Tehlike' başlıklı

yazısı nedeniyle tekrar tutuklanıyor. Hapisteyken yurt dışına kaçmaya çalışan Sabahattin Ali, Kırklareli'nin köylerinden birinin yakınlarında bulunuyor. Çoktan öldürülmüş olarak.

1949'da Ali Ertekin adlı birinin Sabahattin Ali'nin katili olduğu açıklanıyor. Ali Ertekin, cinayeti 'milli duygularla' işlediğini söylüyor 1950'de dört yıl ceza alıyor. Aynı yıl çıkarılan bir yasayla salıveriliyor.

Sabahattin Ali, aşkla sevdiği ülkesinden kaçmasına neden olacak kadar acıya, güçlüğe neden katlanmıştı? Bunca sebatın ve gözü pekliğin açıklaması nedir? Bu tutkuyu nereden nasıl beslemiştir? Edebiyat tutkusu diyebilirim buna... Bir tür idealizm yaratan, gerçeğe aşkla bağlayan, acıdan kaçmayan bir tutku. Bugün sıkça söylendiği gibi 'keyifli, hazlı vs.' bir hayat değil onunki. Çok zevkli olduğundan eminim ama. Yüzeyde yaşamayan, gerçeği söylemezse yaşayamayan insanlar bunlar.. Bunu anlayabiliyorum.

Adını, babası Ali Bey'in entelektüel çevrelerinden yakın arkadaşı olan ve Abdülmecit'in torunu olan Prens Sabahattin'den almış Ali. Prens, cumhuriyetin kurulmasıyla Fransa'ya gidip, ferah fahur hayatına devam etmiş, Allah uzun ömür vermiş. Sabahattin Ali, çoktan gidebilecekken kalıyor. Bir feda hikâyesi olarak okursak onun hayatını, bu bir tragedya. Ben öyle demem ama bu topraklara özgü sırlardan biri onun ölümü de. Tragedyaların kaldıramayacağı kadar acılı sırlar. Ya kaparız gözümüzü kafiyeli şiirler okuyarak ya görürüz simsiyah tarihimizi itiraftan kaçmayarak...

O kadar erken gitmeseydi daha neler yazardı kim bilir?

Nesibe Çakır'dan kadınların gerçeküstü öyküleri

Nesibe Çakır'ın ikinci öykü kitabı "Kadınlar ve Başka Evrenler" okurları, kadınların gündelik yaşamlarına tanıklık ettirirken gerçeküstü mekânlarda kurguladıkları anlara taşıyor. Kapanma kararı alan Ayizi Kitap aracılığıyla okurlarla buluşan Nesibe Çakır'la, kadınların gerçeküstü hikâyelerine yer verdiği son öykü kitabını konuştuk. Çakır kitabını anlatırken okurlarıyla ilgili olarak "Birini elinden tutup bir yerlere götürmeye niyetliyim" dedi.

Serkan Alan

"Antik Yunan Mitolojisinin Kadınlara Dair Öyküler" adlı ilk öykü kitabını 2016 yılında kaleme alan Nesibe Çakır'ın, ikinci öykü kitabı "Kadınlar ve Başka Evrenler" geçtiğimiz ekim ayında Ayizi Kitap aracılığıyla okurlarla buluştu.

Çakır, kadınların gerçeküstü yaşamlarına dair öyküleri içeren son kitabında okurları bir serüvene davet ediyor. Gündelik yaşamın içerisinde kadınların rutinlerine tanıklık eden okur, belki de hiç beklemediği bir anda, başka bir evrende Çakır'ın araladığı kapıları ardına kadar açabiliyor. Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam eden Çakır ile Kadınlar ve Başka Evrenler üzerine konuştuk. Arkeolojinin ve mitolojinin öykülerine katkısının olduğunu söyleyen Çakır, kadınların yaşamlarına dair tanıklıkların öykülere nasıl yansıdığını anlattı.

'Örneğin bir gerçek Pandora mitolojisi var. Bunu belirsiz zamanda geçen bir öyküye aynı motiflerle uyarlamaya çalıştım. Eski antik dönemlere ait metinlerden bildiğimiz hikâyeleri geleceğe uyarlamak istedim. Böyle bir derdim vardı. Dolayısıyla mitoloji de arkeoloji de doğrudan etkiledi öyküleri.'

"Antik Yunan Mitolojisinin Kadınlarına Dair Öyküler" ilk öykü kitabınızdı. İkincisi de "Kadınlar ve Başka Evrenler" oldu. Kitapta Can Öykü Gazetesi'nde yayınlanan Tart ve altZine'de yayınlanan Pangea'nın yanı sıra 6 öykü daha var. İnsan yaşamı gibi biriken bir kitap olmuş. Ortaya çıkış sürecini sizden dinleyelim.

Pangea bu tarzda yazdığım ilk öyküydü ve yedi, sekiz yıl öncesi kaleme almıştım. Bilim kurguyu çok sevdiğim için o türe doğru kayıyordu yazdıklarım. Kızımın doğumundan sonra hastanede bir gece onunla yalnız kaldığımda o yalnızlık üzerine, uzayda yalnız kalmış bir anneyle kız üzerine bir öykü yazmak istedim. Pangea'da geçen kapsül annenin karnında büyüyen çocuğun sınırlı ortamını anlatıyor örneğin. Öyküleri zamanla yazıp kenara koydum. Belli bir konseptte ilerledi. Tüm öykülerin kadınlarla ilgili olmasını, farklı dünyalardan büyülü gerçeklerden geçerek ilerlemesini istedim. Tüm öykülerin yaşamdan bir çıkış noktası var.

Kaleme aldığınız öyküleri arkeoloji ve mitoloji nasıl etkiledi? Gelecekte söz eden gerçeküstü bir konuyu işlerken dahi geçmişten bir şeylerle karşılaşabiliyor okur.

Antik Yunan Mitolojisinin Kadınlarına Dair Öyküler adındaki ilk öykü kitabım bittiğinde bilim kurguyla, distopyayla ilgili bir iki öyküm hazır. Aynı ruhu paylaşan ikinci bir kitaba ve öykülere onu yansıtmak istedim. O yüzden son kitabımın ilk kitabımla doğrudan bir ilgisi var. Örneğin bir gerçek Pandora mitolojisi var. Bunu belirsiz zamanda geçen bir öyküye aynı motiflerle uyarlamaya çalıştım. Eski antik dönemlere ait metinlerden bildiğimiz hikâyeleri geleceğe uyarlamak istedim. Böyle bir derdim vardı. Dolayısıyla mitoloji de arkeoloji de doğrudan etkiledi öyküleri. Antik Yunan mitolojisindeki bir kadının yaşamıyla ilgili motifleri gerçeküstü hikâyelerin içerisine yedirdim. Bir çeşit modern mitolojik öyküler gibi oldu.

'YAŞANMIŞLIK YAZILARIN İÇİNE SİNİYOR'

Geçmişte yaşayıp geleceği anlamlandıran insanlar olur. Siz geçmişte yaşayanlardan, onunla hesaplaşanlardan mısınız?

Evet. Zaman zaman. Bence onsuz olmuyor. Geçmişe dönüp bütün yaşadığımız kesitlere ara ara dönerim. Onlar da öykülerin içerisinde. Onlardan besleniyorum fakat bir yere kadar. Bir yerden sonra onlara takıntılı bir şekilde bağlanmam. Her insanın geçmişinde güzel olaylar dışında travmalar, üzücü olaylar, dalgalı dönemler var. Bunları az veya çok herkes yaşıyor. Yazma derdi olan insanın bunlar olmadan yazabileceğini düşünmüyorum. Yaşanmışlık, geçirdiğimiz her şey yazıların içine siniyor. Kapıyı açmak ve yok-

'Yazdığım şeylerde hayal dünyamdan çıkan, rüyalarımda gördüğüm, hayatımdan gelip geçen şeylerden motifler var. O yüzden üstü kapalı mahrem bir durum var. Örneğin fotoğraf çektirmeyi de hiç sevmem. Gözlerimin iç dünyamı yansıtmamasından korkarım. Bu da mahrem kısmını, kapalı kalmayı sevdiğimi gösteriyor.'

muş gibi davranmamak lazım. Yazarken onlar su yüzüne çıkıyor. Zamanı gelince yeniden geriye itiyorsunuz.

'HAYAL EDEREK UMUTLANDIRMAK İSTİYORUM'

Öykülerinizde kadınları gündelik yaşamdan alıp geleceğe ya da gerçeküstü kurgusal bir sürece taşıyorsunuz.

Bu tür fantastik ya da gerçeküstü kapıları hepimiz açabiliriz. Toplumun her kesiminden kimseler hayal kurmalı. Bir öykümde örneğin üniversiteye hazırlanan bir kızı düşündüm. Ben de üniversitenin zorluklarını görüyorum etrafımdan. Böyle olmasaydı diyerek daha güzel bir şey hayal ediyorum. Bir başka hikayede yalnız kalmış, akrabaları ölmüş bir kız var. Diğerinde süpürgeci kızlar var. O kızları ben kampüste görüyorum. Geliyorlar süpürüyorlar gidiyorlar. Onların peşinde bayağı gezdim ve dolaştım. O yüzden sıradan işlerden başlıyorum. Normal, sıradan, hayatımızdan ama bir ötesi farklı olan... Bu distopya olsa bile hayal ederek umutlandırmak istiyorum.

Öykülerin pek çoğunda gerçeküstü mekânlar ya da farklı, karşımıza çıkan tanıdık canlılar var. Hayal dünyanızı başka insanlara açtığınızda sıkıntı ya da tereddüt hissediyor musunuz?

Kesinlikle. Açmıyorum ben. Bunu ancak editörüm ve eşime açabilirim. Onun dışında günlük yaşamımda kolay kolay açmam. Öğrencilerimin bazıları ilginç şeyleri vardır mesela onun üzerine konuşurken kendimi kaptırırım sonra geri toplarım. Bunları dışarıya çok açmıyorum ve bana göre uçuk kaçık şeyler gibi geliyor. Bunu mahremle ilişkilendiriyorum. Yazdığım şeylerde hayal dünyamdan çıkan, rüyalarımda gördüğüm, hayatımdan gelip geçen şeylerden motifler var. O yüzden üstü kapalı mahrem bir durum var. Örneğin fotoğraf çektirmeyi de hiç sevmem. Gözlerimin iç dünyamı yansıtmamasından korkarım. Bu da mahrem kısmını, kapalı kalmayı sevdiğimi gösteriyor.

'EŞİM ERKEKLİK KİMLİĞİNİ BİR KENARA KOYUP BAKABİLİYOR'

Kitabınızı ilk okuyan eşiniz Kadir Bey olmuş. Kadınların gerçek üstü yaşamlarını anlatan öyküleri ilk olarak bir erkeğe okutmak ne hissettirdi size?

(Gülüyor) Bu öyküler kadınlarla ilgili ama içerisinde erkek düşmanlığı yok. Eşim bu türü çok okuyan birisi ve psikolog olduğu için insan ruhundaki bazı unsurları görebiliyor. Ben de ona danışıyorum. Öykülerdeki kadının ya da genç bir ergenin tepkisi

'... Büyük belediye otobüslerini güçlü kadınlar sürüyor. Bundan çok etkilendim mesela. Buna dair yazmak istedim. Yazamadım ama çok etkilendim. Yazdığım öykülerden de böyle etkileniyorum. Kadınların yaşamına tanıklıkta bir mesafe bırakmaya çabalıyorum. Aksi durumda kendimi kaptırabileceğimi biliyorum. Hüzünlü durumlarda empati dozajını kaçırdığımda yazmayı bırakabilirim. Tanıklık beni etkiliyor.'

uymuş mu diye soruyorum örneğin. Çok tarafsız bir gözle bakabildiğini hatta erkeklik kimliğini bir kenara koyup bakabildiğini biliyorum.

'YAZDIRAN DUYGU, GÖNÜL BORCUNU YERİNE GETİRMEK'

Arkeoloji alanında çalışmanızdan yola çıkmış olabilirsiniz fakat öykülerin bazılarında otobiyografik unsurlar hissettim. Öte yandan öykülerde çok güçlü bir tanıklık hali söz konusu. Kendinizden yola çıkarak etraftaki kadınların tanıklığıyla şekillenen öykülerle mi karşı karşıya okurlar?

Doğru bir tespit. Kendimden yola çıkıyorum. Bunun yanı sıra çevremdeki kadın figürleri, yaşamları ya da onları uzaktan da olsa gözlemlediğim şeyler birbirine kaynaşarak bir şeyler ortaya çıkıyor. Bu bazen genç bir kız bazense işsiz birisi oluyor. Örneğin Adanada belediye otobüslerini süren kadınlar var. Büyük belediye otobüslerini güçlü kadınlar sürüyor. Bundan çok etkilendim mesela. Buna dair yazmak istedim. Yazamadım ama çok etkilendim. Yazdığım öykülerden de böyle etkileniyorum. Kadınların yaşamına tanıklıkta bir mesafe bırakmaya çabalıyorum. Aksi durumda kendimi kaptırabileceğimi biliyorum. Hüzünlü durumlarda empati dozajını kaçırdığımda yazmayı bırakabilirim. Tanıklık beni etkiliyor. Bana yazdıran duygu, onları uzaktan takip etmek, bir motif olarak öykülerde yer verip gönül borcunu yerine getirmek.

'GÜNLÜK YAŞAMDAKİ YÜKÜ KIRMAK İÇİN KAÇIŞ ALANI YARATIP YAZIYORUM'

Gündelik yaşamın içinde başlayan öyküler gerçeküstü bir hale, gerçeküstü ilerleyen olaylar ise bazen gündeliğe hatta gelenekselliğe geçiş yapabiliyor. Bu durumun okuru yormadığını serüven kattığını söyleyebilirim. Kaleme alan olarak bu serüven haline dair siz ne hissediyorsunuz?

Bu çok güzel ve ilginç bir soru. Gündelik yaşamımızda öyle çok rutin var ki, bizi yoran, sürekli yaptığımız şeyler. Bu hayatın içersine maceralar, serüvenler, böyle kapılar koyup kaçabileceğimizi düşünüyorum. Ben de kendim için bunu yapıyorum. Bazen işten çok yorgun geldiğim zaman kek yapayım da kokusunu duyayım diyorum. Bu da bir serüven benim için mesela. Ya da bir gezinti yapıyorum ve karşımıza bir bukalemun ya da yengeç çıkıyor. Onların hepsini derliyorum, topluyorum. Kadınların sıkıcı hayatları olabilir, evlerinde çok sorumlulukları var. İşlerinden birinden boğulabiliyorlar. O arada küçük çıkış kapılarının olduğunu düşünüyorum. Pahalı bir spor salonuna ya da alışveriş merkezine gidip kedini alışverişe vurmak yerine kendimizce yapabileceğimiz

çok güzel şeyler olduğunu düşünüyorum. Örneğin eşimle bir gün kampüsten çıktık. Yan tarafımızda kırmızı ışıkta beklerken otobüsteki kadın şoförlerden birisini gördüm. Aylardan temmuzdu ve eline kocaman bir ay çekirdeği almıştı. İçinden alıp alıp çitliyordu. Benim ona baktığımı görünce bana el salladı. Ben de ona el salladım. O sırada geçtik gittik ama bu da bir serüven kapısıydı. Güzel anlar her zaman karşımıza çıkabilir. Günlük yaşamdaki yükü, ağırlığı kırmak için bir kaçış alanı yaratıp yazıyorum. Bazen kaçmak bizim için iyi. Kapıdan çıkıp geri gelmek iyi hissettiriyor.

Okuru bir yerden bir yere götürmeye niyetlisiniz.

Birini elinden tutup bir yerlere götürmeye niyetliyim.

Kadınlar için distopik denebilecek bir dünyada yaşıyoruz. Ütopya geçmek mümkün olabilecek mi? Kadınlar özgürce hayal kurabilecekler mi?

Ütopyanın peşinden koşmuyorum aslında. Kadın erkek fark etmez, makul ütopyanın olabileceğine inanıyorum. Ütopya dediğimizde aklıma kusursuz bir dünya geliyor. Onun yerine kendi istediğimiz dünyayı tasarlama çabasına sığıyorum, bunun yeterli olduğunu düşünüyorum. Kadınlar ütopya yerine tasarlama ya başlayabilirler. Kendi ütopyamızın tasarlanabileceğini, gerçek anlamdaki ütopyanın arkasında karanlık tarafın olup olmadığını düşünüyorum. Böyle bir dünyada, dönemde kadınların özgürce hayal kurmaları çok zor tabii ki. Böyle bir dünya mümkün değil gibi gözükse de ben olmasını umut ediyorum. Ona inanmak istiyorum. Olmadığını bilsem de çabalamaktan zarar gelmeyeceğini düşünüyorum.

‘UMUT TÜKENMEZ’

Ayizi Kitap, kapanma kararı aldı. Bugüne kadar kadınların ürünlerini tüm çabalarıyla destekledi, nefes oldu, diyebiliriz. Kitap yazım sürecinde ve kitabın bugün okurlarla buluşmasında Ayizi'nin katkılarına dair neler söylemek istersiniz?

Mitoloji insanların hayatlarına çok tanıdık olmadığı için ilk kitabımı hazırladığımda çok tedirgindim. Kabul ettiklerinde çok sevindim. Tam bize göre olmuş dediler. Bu çok iyi hissettiren ve cesaret veren bir şey. İkinci kitabı yazarken, 'Bu çok gerçeküstü bir şey oldu' derken aklımda yine hep Ayizi vardı. Aksu Bora bu tarz konuları severmiş. Bora'nın yazdıklarını paylaştığını anladım. Ayizi'nde kapılar aralanıyor. Aynı frekansta bir şeyler gidiyor. Kurumsallaşmış bir yayınevine göre çok farklı bir tarzları var. Kapanacağı haberi de bizi oldukça üzdü ama bir yerden başka bir şekilde başlayacaklardır. Umut tükenmez.

KADINLAR ve BAŞKA EVRENLER

Kadınların Gerçeküstü Yaşamlarına Dair Öyküler

nesibe ÇAKIR

Kadınlar ve Başka Evrenler- Kadınların Gerçeküstü Yaşamlarına Dair Öyküler, Nesibe Çakar, 96 syf., Ayizi Kitap, 2018.

Akademide kırılan kol neden yen içinde kalır?

Emeğin güvencesizleştirilmesi ve vasıfsızlaştırılması konuşulurken akademik dünya bundan azadeymiş gibi davranılır. Neden bu camia arasında da kol kırılır yen içinde kalır? Vatansever ve Meral Gezici Yalçın'ın hazırladığı, İletişim Yayınları'ndan çıkan "Ne Ders Olsa Veririz -Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü" tam olarak bu soru ekseninde şekilleniyor.

Filiz Gazi

"Görüşmecilerimizin kimlikleri ve bağlı buldukları bölümler ve kurumlar, bu çalışmada da sözü edilen güvensiz akademik ortam ve işten çıkarılma tehditleri nedeniyle her zaman bizde gizli kalacaktır. Günün birinde hepimizin korkmadan ve tehditlere maruz kalmadan fikirlerimizi söyleyebileceğimiz, eleştiri yapabileceğimiz ve deneyimleri paylaşabileceğimiz bir akademik ortam oluşana kadar, şimdilik sadece kendi kimliğimizi açıklamakla ve kendimizi olası baskı ve işten çıkarılma gibi tehditlere açık hale getirmekle yetiniyoruz."

Uzunca alıntıladığım paragraf Aslı Vatansever ve Meral Gezici Yalçın'ın hazırladığı, İletişim Yayınları'ndan çıkan "Ne Ders Olsa Veririz" (Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü) kitabından. Entelektüel donanımın inşa edildiği, bilimsel çalışmaların sürdürüldüğü bir yerden aktarılacak tecrübeler öncesinde, uyarı amaçlı bunları okumak tabii ki de manidar. Rehin alınmış bir zümreden bahsediliyor sanki...

'Akademisyenler, iş görüşmesine gittiği "sözde" vakıf üniversitelerinde pazarlık yapamıyor. Muhtemelen mesleğin esnaf gibi hareket etmeme, ulvi uğraş söz konusuken maddiyata önem vermeme kibrinden kaynaklı olduğu sonucunu çoğu görüşülen akademisyenlerin yanıtlarından anlıyoruz.'

Diplomanın satın alınan bir şeye, öğrencinin ise müşteriye dönüşmesi vakıf üniversitelerinin "piyasaya" girmesiyle başlıyor. Haliyle öğrencilere velinimet gözüyle bakılıyor. Akademisyenlerin ise kafası karışık. İşçiler mi? Ya da İngilizcede belirsiz/ muğlak anlamında kullanılan precarious ile proletaryadan türeyen prekarya denilen tanımlamanın mı içindeler?

AKADEMİSYENLER NEDEN SUSKUN?

Emeğin güvencesizleştirilmesi ve vasıfsızlaştırılması konuşulurken akademik dünya bundan azadeymiş gibi davranılır. Neden bu camia arasında da "kol kırılır yen içinde kalır?" İnsan hakları, toplumsal adaletsizlik gibi konularda duyarlı olduğu düşünülen akademisyenlerin, kendi uğradıkları haksızlıklar karşısında gösterdikleri suskunluk neye bağlanabilir?

"Ne Ders Olsa Veririz" kitabı bu soruyu yanıtlıyor: "Akademik mitlerin muhtemelen en yaygın kabul görmüş ve kemikleşmiş olanı 'manevi tatmin'e dair olanıdır. Buna göre, akademisyenlik, bir işten öte, kişinin yalnızca kişisel zevkleri veya siyasi/ moral değerleri doğrultusunda seçmiş olduğu bir yaşam biçimidir. Akademik kariyeri seçen bir kişinin, mesleki olarak, yaptığı işin içeriğinden aldığı hazdan öte hiçbir beklentisi yoktur veya olmamalıdır."

'SÖZDE' VAKIF ÜNİVERSİTELERİNDE PAZARLIK YAPILAMIYOR

Akademisyenlikle ilgili idealize edilmiş bir resmin mevcudiyetinden kaynaklı, biraz da mesleğin büyümesi bozulmasın diye bu konulara girilmediği anlaşılıyor. Misal, "Ne Ders Olsa Veririz" kitabı için görüşülen katılımcıların tamamı, maaşlar hakkında konuşulmadığını, konuşulsa da rakam telaffuz edilmediğini, en fazla "düşük" olduğundan dem vurulduğunu paylaşıyor.

Akademisyenler, iş görüşmesine gittiği "sözde" vakıf üniversitelerinde pazarlık yapamıyor. Muhtemelen mesleğin esnaf gibi hareket etmeme, ulvi uğraş söz konusuken maddiyata önem vermeme kibrinden kaynaklı olduğu sonucunu çoğu görüşülen akademisyenlerin yanıtlarından anlıyoruz. (Asgari seviyede kibir olumlu anlamda bir nitelik belirtisi. Dozu ayarlanamayan kibre sözümüz...)

Bir araştırma görevlisi, sözleşmeyi imzaladıktan sonra maaşını öğrendiğini söylüyor. "Maaşım hesabıma yatana kadar belli değildi" diyenler dahi var. Yine katılımcıların hemen hepsi, istedikleri tarihlerde izne çıkmadıklarını, dönem tatillerinin sınav okuyarak ve not teslim ederek geçtiğini, bütünlükler, yaz okulu gibi zorunluluklardan geriye yıllık izinlerini bile kullanacak vakitleri kalmadığını ifade ediyorlar.

'Bu bilgiden mütevellit, bu kurumların çoğu ismen "vakıf" olarak geçse de bir vakıftan farklı olarak ticari maksat taşıdığı için "sözde" ifadesi kullanılıyor.'

Bir araştırma görevlisi iş görüşmesini şöyle anlatıyor: "Maşım şu kadar. Yemek yok, yol parası yok, servis yok. Eylül-Ekim'de başlayacaksınız. Kabul ediyor musun?"

Bir görüşmeci ise çalıştığı kurumda çalışanların maaş konuşmasının, sözleşmedeki bir maddeyle yasaklanmış olduğunu söylüyor.

VAKIF KURAN ŞİRKET ÜNİVERSİTE ÜZERİNDEN GELİR SAĞLIYOR

Kitapta vakıf üniversiteleri "sözde vakıf üniversitesi" olarak adlandırılıyor. Sebebi ise şöyle izah ediliyor:

"Türkiye'de özel üniversite yasası olmadığı için özel bir kuruluş ya da şirketin bir üniversite açması ve işletmesi mümkün değildir. Dolayısıyla özel girişimciler, 'kazanç amacı gütmeyen' bir vakıf üniversitesi açarak kâr elde etmenin yollarını bulmaya yönelmektedir. Vakıf kuruluşu sıfatıyla kâr etmenin mekanizması kısaca şöyle işlemektedir: Vakıf adı altında kurulan üniversitelerin büyük çoğunluğu, öğrencilerden aldığı eğitim- öğretim ücreti ile kendisine kaynak yaratmakta, ancak bu kaynağın çok az bir bölümünü kütüphane, laboratuvar ya da yemek gibi iaşe hizmetleriyle tekrar öğrenciye ya da öğretim üyesine harcamaktadır. (...) başka bir ifadeyle, kurucu vakıf, üniversiteyi mali olarak genellikle desteklemezken, vakfı kuran şirket üniversiteye satın alınan hizmetleri yüksek fiyatlandırarak üniversite üzerinden gelir sağlamaktadır."

Bu bilgiden mütevellit, bu kurumların çoğu ismen "vakıf" olarak geçse de bir vakıftan farklı olarak ticari maksat taşıdığı için "sözde" ifadesi kullanılıyor.

Yine, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenen maddeler ile "sözde" vakıf üniversitelerinde akademik ve idari personelin seçimi ve ataması konusunda karar yetkisi müteveli heyetlerine verilmiş olduğu bilgisi veriliyor: "Akademik görevleri ve rolleri ile kamusal bir düzenlemeye (YÖK), işe alınma, atanma ve çıkarılma gibi konularda ise özel bir düzenlemeye (İş Kanunu) tâbi olan akademisyenler, deyim yerindeyse, ikili bir hukuk sisteminin kısılcındadırlar."

Bütün söz, yetki kararın müteveli heyetine bırakılması ise başka şeylerin yolunu açıyor. Misal bir çok katılımcı dekan ve rektörün 'sözde' vakıf üniversitelerinde kağıt üstünde görev dağılımı olarak yer işgal ettiğini ifade ediyor. Okulla ilgili sıkıntılarını dekanla paylaşan bir öğretim görevlisine dekanın cevabı şu oluyor: "Ben bu okulda kâğıt üzerinde dekanım. Rektör de kağıt üzerinde rektör. Bizim hiçbir söz hakkımız yok. Zaten de buradan gideceğiz. O yüzden hiçbir şey yapamıyoruz."

Bir görüşmeci, çalıştığı üniversitedeki yardımcı doçentlerden birinin, sırf okulun kurucu kadrosundakilerle ahbablığı dolayısıyla diğer yardımcı doçentlerin iki katı maaş aldığını öğrendiğini anlatıyor.

Öğretim görevlisi Ceren Damar Şenel'in öğrencisi Hasan İsmail Hikmet tarafından öldürülmesiyle müşteri-öğrenci profili üzerinde bugünlerde özellikle duruyor. Tam da buraya denk gelen yere işaret ediyor Vatansever ve Yalçın:

"... akademisyenler, bir mâli kalem olarak görülmekte ve öğrenciden elde edilen gelirin bir kısmı öğretim üyelerine ücret olarak ödenmektedir. Bu müşteri ve hizmet-üreten-akademisyen ilişkisi, bazen öğrencinin de bir yükseköğretim unsuru gibi değil, bir müşteri gibi davranmasına yol açabilmektedir. Öğrencilerin öğretim üyelerinden, pek nadir olmayan, geçme nolu talepleri, öğrencinin böylesi taleplerine olumsuz yanıt verdiği için işten çıkarılan öğretim üyelerinin varlığı, ürünü beğenmeyen bir müşterinin şikâyeti ile işine son verilen bir işçinin durumunu andırmaktadır."

AKADEMİSYEN: MAAŞIMI ZARFLA ÖĞRENCİ VERDİ, ÇOK UTANDIM

"Görüşmecilerden biri kısa süre önce çıkarıldığı üniversiteye öğrenci olarak 'kapıdan geçen herhangi birinin girebileceğini' söylemiş ve bir öğrencinin, kendisini sınavda kopya çekerken yakalayan hocaya 'Senin maaşını ben veriyorum. Sen kimsin ki, varoş?' diye bağırdığını, hocaları 'çıkışta görüşürüz' diye tehdit eden öğrenciler olduğunu anlatmıştır."

'Öğretim görevlisi Ceren Damar Şenel'in öğrencisi Hasan İsmail Hikmet tarafından öldürülmesiyle müşteri-öğrenci profili üzerinde bugünlerde özellikle duruyor. Tam da buraya denk gelen yere işaret ediyor Vatansever ve Yalçın'

Bir başka aktarılan deneyim ise trajikomik: “Dersin sonunda bir öğrenci bir zarf uzattı; bunu, dedi, bilmem kim hoca yol-ladı diye, zarfla ders sonunda bana paramı verdiler; öğrenci verdi. Çok utandım.”

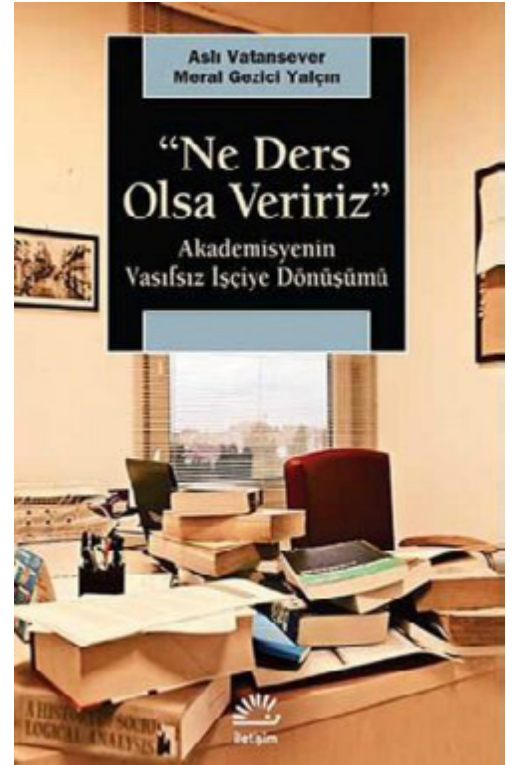
13 senedir çalıştığı üniversitede öğrenciyle bugüne kadar bir kez bile entelektüel bir tartışma yapamadığını söylüyor bir hoca: “Şu ana kadar hayatlarında bir kitabı bitirebildiler mi, bilmiyorum. Bir hoca, 16 haftanın sonunda hâlâ Karl Marx ve Max Weber iki ayrı insandır, karıştırmayın lütfen diye uyarı yapıyorsa, diyecek bir şey yok bence.” Bu örnek akade-minin geldiği noktanın başka bir acı tarafı.

Bunun yanında çalıştığı üniversitenin eski bir otopark olduğunu, ofislerin kontrplaklarla bölündüğünü başka bir görüşmeci ise okulun tapu dairesiyle aynı binada olduğunu paylaşıyor. Tıp fakültesi binalarının duvarlara laboratuvar-larda kullanılacak aletlerin resimleri olduğunu anlatıyor başka bir akademisyen.

‘NE DERS OLSA VERİRİZ’

Görüşmecilerden biri “Ne ders olursa veririz şeklinde çalışıyoruz. Çünkü maliyet minimizasyonu var burada. İnsan almak yerine var olan insanı sonuna kadar kullanıyorlar,” diyor. Haliyle esas uzmanlık alanının dışında derse girdiğini söyleyen, tesadüfen o bölümde kadro bulabildiği için alanı dışında derse girdiğini anlatan, “kitabı oku, anlat işte” tavsiyesini duyanlara kadar ne ararsanız var.

“Güzelim memleket ne hale geldi” veryansını içtiğinizde aklınıza onlarca şey gelebilir. “İhanet edilen bir şehir” to-parlanabilir. Canı yanan insanların ilk günkü gibi kalmayan acılarına omuz verilebilir fakat kuşaklar sonrasını etkileyecek üniversiteler için ne yapılabilir? Durum o kadar vahim.

Ne Ders Olsa Veririz – Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü, Aslı Vatansever-Meral Gezici Yalçın, 268 syf., İletişim Yayınları, 2015.

Paris Grand Kafe'den Yılmaz Güney'e: Üçüncü Sinema

1955'te Bandung Bağlantısız Ülkeler Konferans'ında tartışılan ve gelişmiş Batı ülkelerini ve ABD'yi Birinci Dünya, Sovyetler Birliği'ni ve yönetimini idare ettiği ülkeleri İkinci Dünya, geri kalan ülkeleri ise Üçüncü Dünya ilan eden buluşma, Üçüncü Sinema'nın da kuruluşunu müjdeledi. 60'lı yıllarda gelişen toplumsal olaylar, yeni bir dünya ümidi bu sinema anlayışı ile karşılık buldu.

Soner Sert

1895'te, Paris Grand Kafede Lumiere Kardeşler'in gösterimini yaptığı Trenin Gara Girişi ile yedinci sanat dalı sinema, insanlık ile buluşmuş oldu. İsmiyle müsemma bir çalışma olan filmin çekimleri, konu itibariyle, tren garında gerçekleştirildi. Dolayısıyla günlük hayatta gerçekleşen bir olayı, olduğu gibi ve gerçeğe sadık kalarak kaydeden kamera, belgesel sinemanın doğuşunu hazırladı. O tarihten sonra sinemada gerçeklik ya da fantezi, gerek biçim, gerekse de içerik olarak hep tartışlageldi.

Sinemanın değişime dönüşüme uğradığı, yeni yeni anlatım biçimleri türediği ilk yıllarda devrim, Sovyet Toplumcu Gerçekçiliği ile başladı. Kurgu ve yönetim hususunda yapılan köklü değişiklikler, sinemanın akıbetini sonsuza dek değiştirirken, baskın olan temel

Kızgın Fırımların Saati'nden bir sahne

etken ideoloji oldu. Sinemanın ne için var olduğu, ne amaçla kullanıldığı, bu sanat dalının estetiğini de ön plana alarak, yoğun bir biçimde tartışıldı. Lenin, en önemsedim sanat dalı sinemadır, diyerek ajitasyon trenlerini başlatırken, sinema bilgi taşıma/iletme aracı olarak kullanıldı.

Sonraki yıllarda İtalya Yeni Gerçekçiliği ortaya çıkıp ulusal sinemanın doğuşunu ve yeni bir estetik anlayışını sergilerken, gerçekliğin bir başka yönünü ortaya çıkardı. Sovyet Toplumcu Gerçekçiliği'ni de reddetmeden, basit kurmaca hikâyeler üzerine türetilen sinema senaryoları, dönemin İtalyası'nı, yoksulluğu, umudu ya da umutsuzluğu ve ideolojik bir bakış açısıyla harmanladı ve seyirciye sundu. II. Dünya Savaşı sonrası toplumun ve yılmış, yenilmiş insanın fotoğrafları çekildi.

1955'te Bandung Bağlantısız Ülkeler Konferansı'nda tartışılan ve gelişmiş Batı ülkelerini ve ABD'yi Birinci Dünya, Sovyetler Birliği'ni ve yönetimini idare ettiği ülkeleri İkinci Dünya, geri kalan ülkeleri ise Üçüncü Dünya ilan eden buluşma, Üçüncü Sinema'nın da kuruluşunu müjdelledi. 60'lı yıllarda gelişen toplumsal olaylar, yeni bir dünya ümidi bu sinema anlayışı ile karşılık buldu.

SİNEMANIN DÖNEMLERİ

Agora Yayınları'ndan Battal Odabaş imzası ile çıkan

Üçüncü Sinema kitabı, bu sinema anlayışının varoluş ve biçimlenişini açıklamaya girişiyor. Arjantinli iki sinemacı, Fernando Solanas ve Octavia Getino'nun Kızgın Fırınların Saati (belgesel) ve Üçüncü Sinema başlıklı manifestosu ile başlattığı bu akımı, Sovyet Toplumcu Gerçekçiliği'nden ve İtalyan Yeni Gerçekçiliği'nden bağımsız düşünmek mümkün değildir. İlki, yapılmış devrimi kayda alıp insanlığa anlatırken, ikincisi yıkımın ve hayal kırıklığını konu alır. Üçüncüsü (yani Üçüncü Sinema) bu yıkıma karşı mücadeleyi amaç edinir. "Kamera, görüntü-silahlarının yorulmak bilmek alıcısıdır; projektör, saniyede 24 kare ateş edebilen bir silahtır."

Herhangi bir konuya, bir türe ya da bir biçime sabit kalmadan, militan sinema, gerilla sineması ya da direniş sineması olarak da tanımlanan bu sinema akımı, film mektuptan broşür filme kadar, geniş bir yelpazeyi kapsar. Üçüncü Dünya olarak bilinen bölgeden öte, "Birinci Bölgede" yaşayan ve bu anlayışa sahip çıkan sinemacılar tarafından da icra edilebilir. Yukarıda konu edinen sinema akımlarından mekânsal olarak da ayrılır Üçüncü Sinema.

Gerek biçimleniş, gerekse de gerçeği ele alış tavrıyla, her iki akımın da ötesine geçen ve sinemanın değişen dönemi ve radikal bir düşüncenin içeriği ile daha militan ve daha provokatif bir itkiyle önceleme ihtiyacı hissirden yönetmenlere, zamanla pek çok kişi katıldı.

Türkiye'den Yılmaz Güney'in de dâhil edildiği Üçüncü Sinema akımında, "...Brezilya'dan Glauber Rocha, Bolivya'dan Jorge Sanjines, Senegal'den Ousmane Sembène, Şili'den Miguel Littin..." gibi yönetmenler yer alır. Bu akımın takipçisi olan yönetmenler, çoğu zaman devlet tarafında kovuşturmayla uğrarken, filmler yasaklandı, sansürlendi. Üreticileri, ya öldürüldü ya cezaevine konuldu ya da ömürleri sürgünde geçti.

Odabaş, kitabında daha derin bir bakış açısıyla konu edilen kavramı incelemeye çalışırken, bu sinemanın dünyadaki ve Türkiye'deki örneklerine yer veriyor. Solanas'ın ve Getino'nun kaleme aldığı Üçüncü Sinema Manifestosu'nun tamamını yayımlayan kitap, Türkiye'den de bu akımın takipçilerini irdeliyor ve açıklamalarına yer veriyor.

Üçüncü Sinema, Battal Odabaş, 256 syf., Agora Yayınları, 2013.

ETKİNLİK

MERHABA

26 Ocak 2019

Saat: 20:30

Kenter Tiyatrosu,
İstanbul**BAVUL**

03 Şubat 2019

Saat: 20:00

Mall of İstanbul MOİ
Sahne,
İstanbul**TÜY KALEMLER**

05 Şubat 2019

Saat: 20:30

Caddebostan Kültür
Merkezi Büyük Salon,
İstanbul**KÜLLERİN
ARASINDAN**

09 Şubat 2019

Saat: 20:00

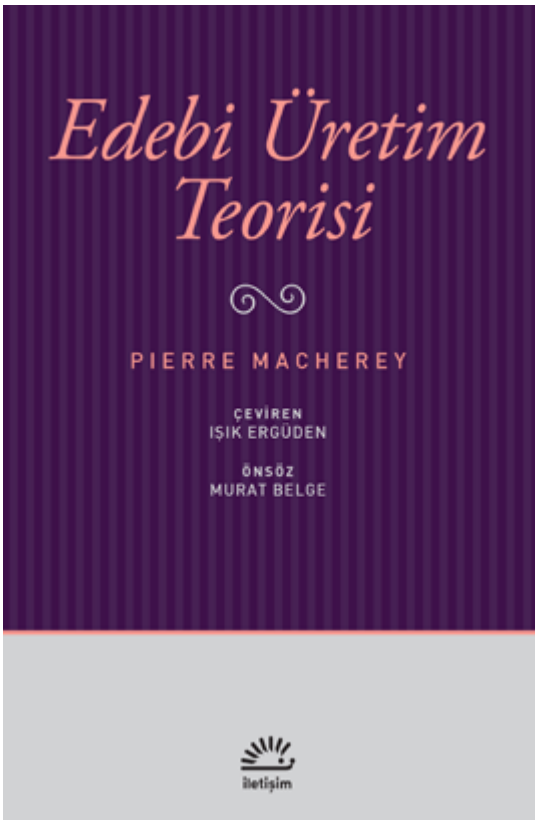
Şükran Güngör Sahnesi,
Aydın

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yalan Satıcısı

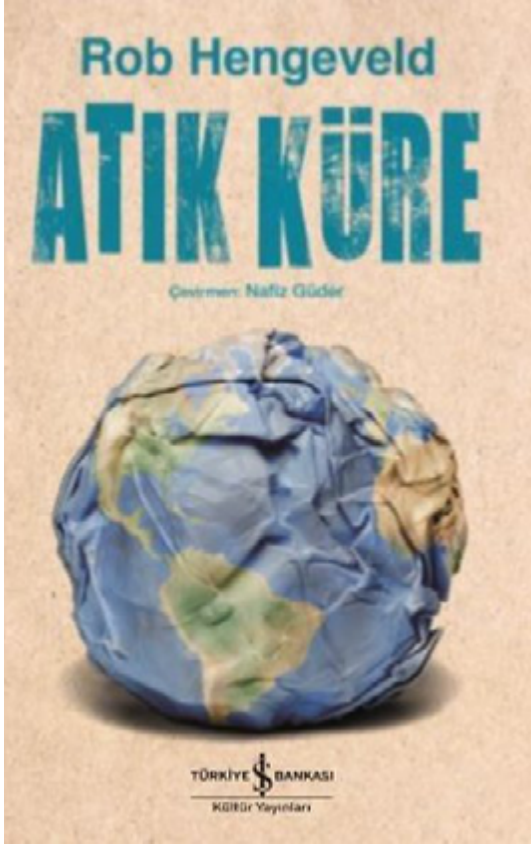
Yazar: **Attilâ Şenkon**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **119**

Edebi Üretim Teorisi

Yazar: **Pierre Macherey**
Çevirmen: **İşık Ergüden**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **342**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Atık Küre

Yazar: Rob Hengeveld

Yayınevi: İş Bankası Kültür Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 480

Arkeoloji: Tarihin ve Kültürün Yapılandırılması

Derleyen: Ayşe Boren

Yayınevi: İletişim Yayınları

Baskı Sayısı: 1. Basım

Sayfa Sayısı: 205

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sinestezi

Yazar: Sarah J. Harris
Yayınevi: Panama Yayıncılık
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 464

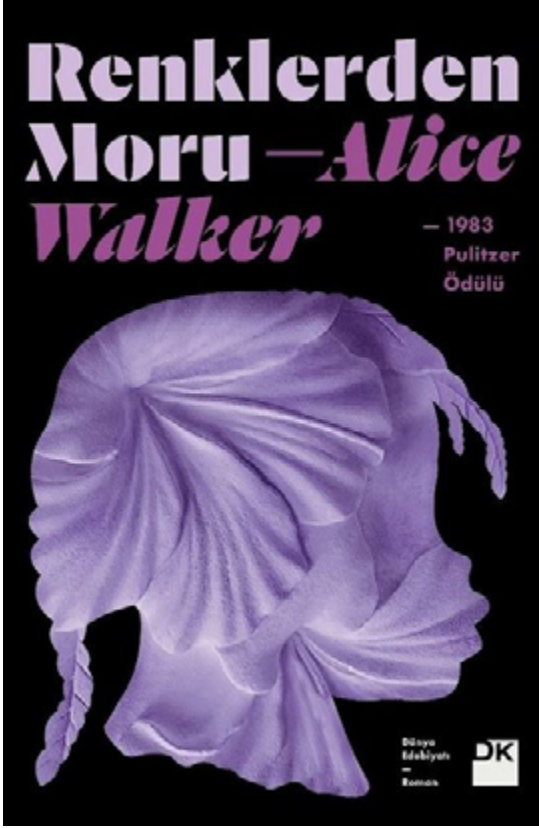

Bir Taşra Köpeği

Yazar: Akın Aksu
Yayınevi: Doğan Kitap
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 256

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Renklerden Moru

Yazar: Alice Walker

Çevirmen: Senem Karagözoğlu , Aytaç Özgören

Yayınevi: Doğan Kitap

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 288

Hayatım Kazım Karabekir

Hazırlayan: Erhan Çifci

Yayınevi: Kronik Kitap

Baskı Sayısı: 1. Basım

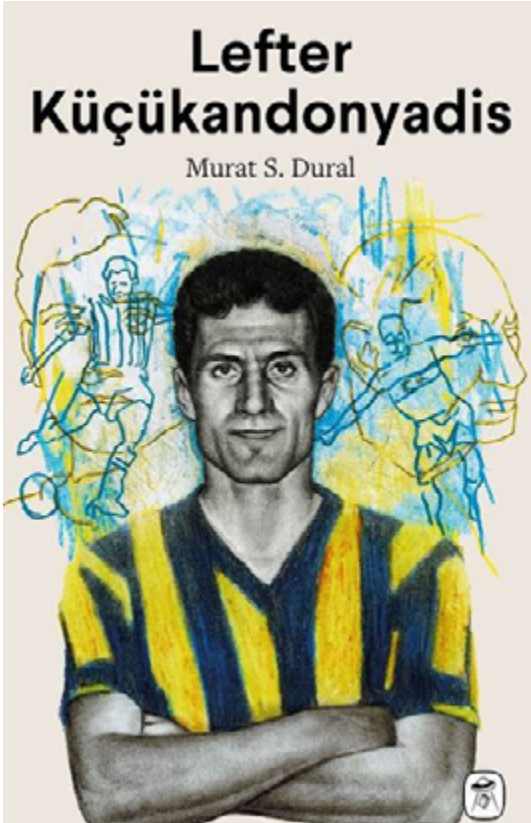
Sayfa Sayısı: 368

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Aile Sözlüğü

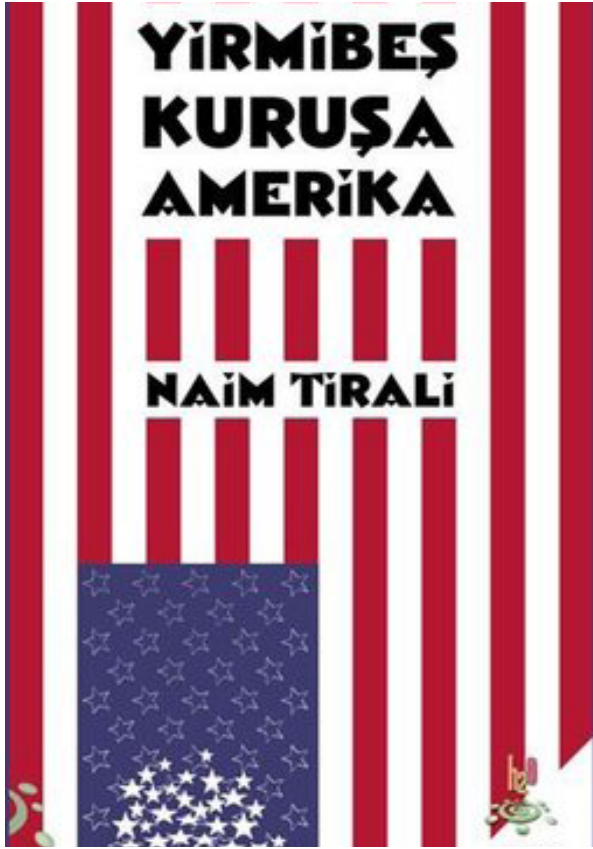
Yazar: Natalia Ginzburg
Yayınevi: Kırmızı Kedi Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 248

Lefter Küçükandonyadis

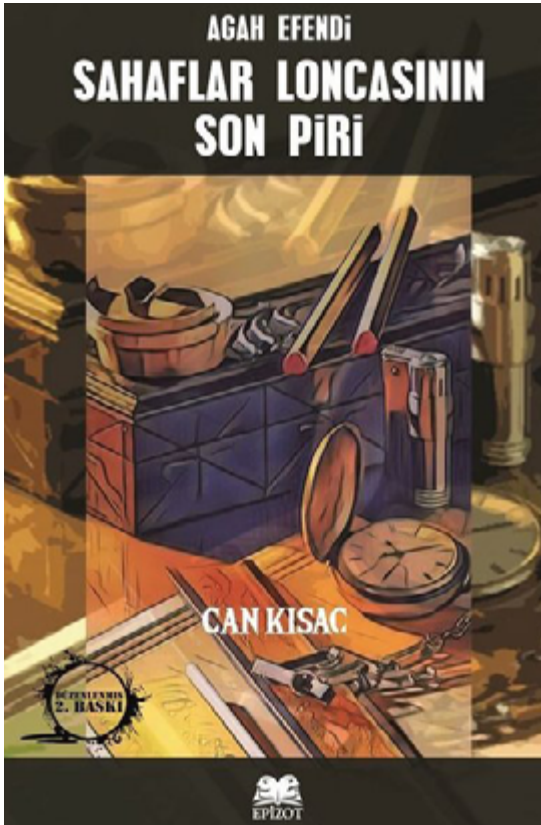
Yazar: Murat S. Dural
Yayınevi: Gerekli Kitaplar
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 120

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yirmibeş Kuruşa Amerika

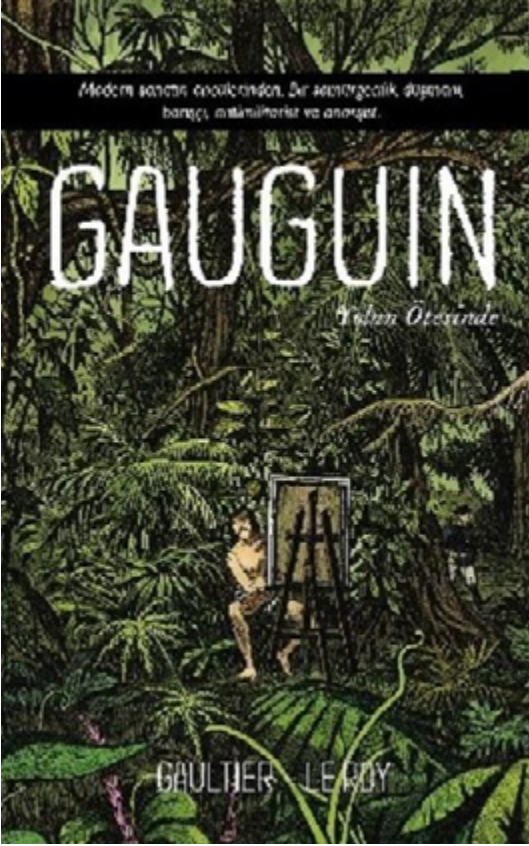
Yazar: Naim Tiralı
Yayınevi: h2o Kitap
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 120

Sahaflar Loncasının Son Piri- Agah Efendi

Yazar: Can Kısac
Yayınevi: Best Funny Friends
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 144

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Gauguin

Yazar: Maximilien Le Roy , Christophe Gaultier

Yayınevi: Karakarga Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 96

Benden Öte

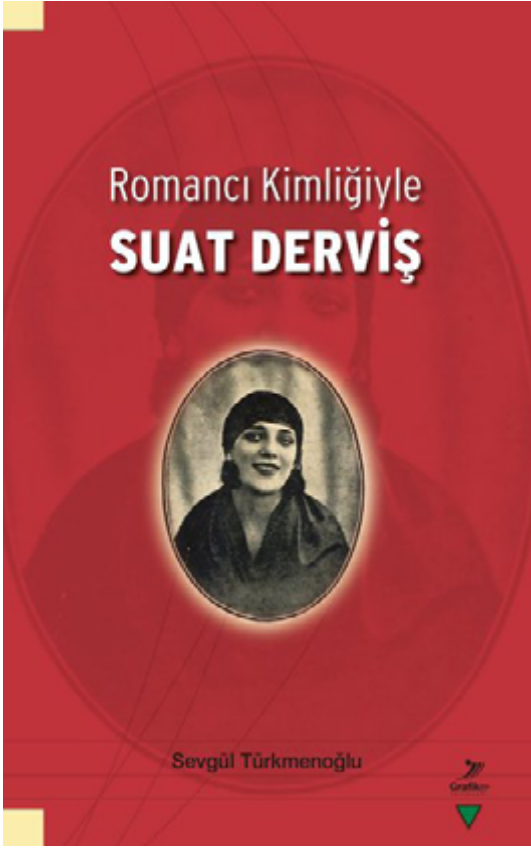
Yazar: Onur Kaptan

Yayınevi: Gece Kitaplığı

Baskı Sayısı: 1. Basım

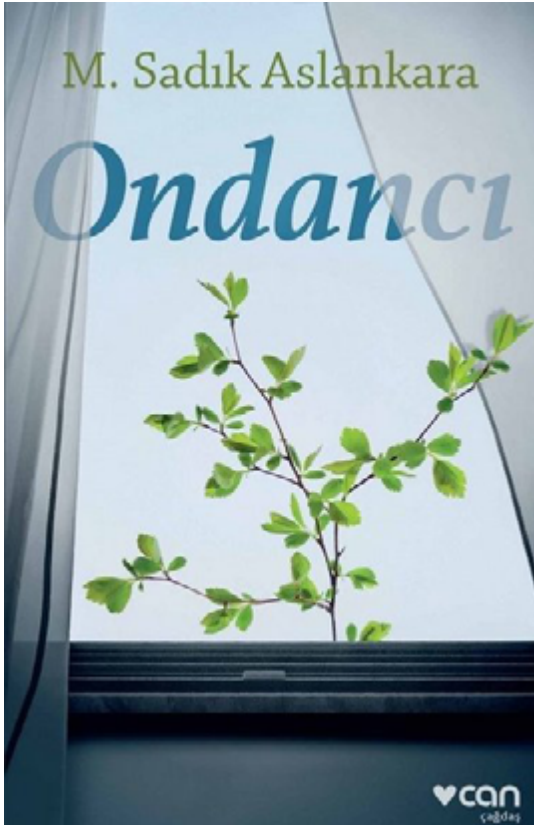
Sayfa Sayısı: 125

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Romancı Kimliğiyle Suat Derviş

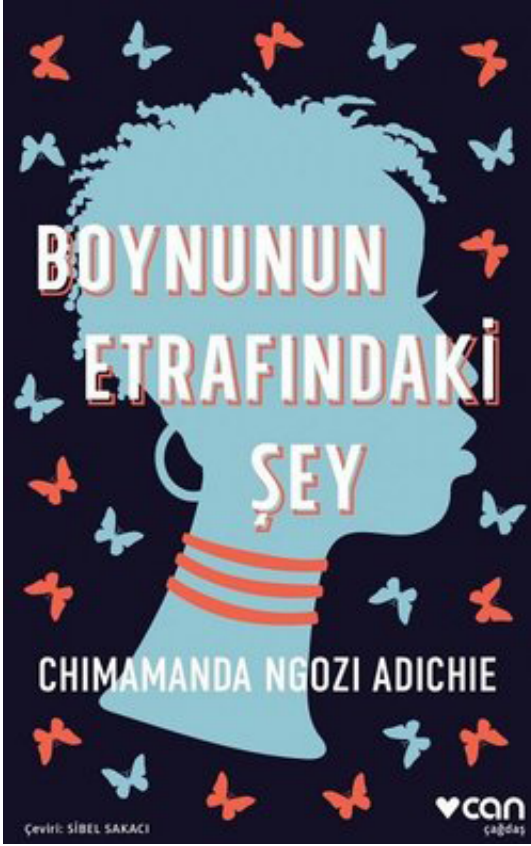
Yazar: **Sevgül Türkmenoğlu**
 Yayınevi: **Grafiker Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **260**

Ondancı

Yazar: **M. Sadık Aslankara**
 Yayınevi: **Can Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **112**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Boynunun Etrafındaki Şey

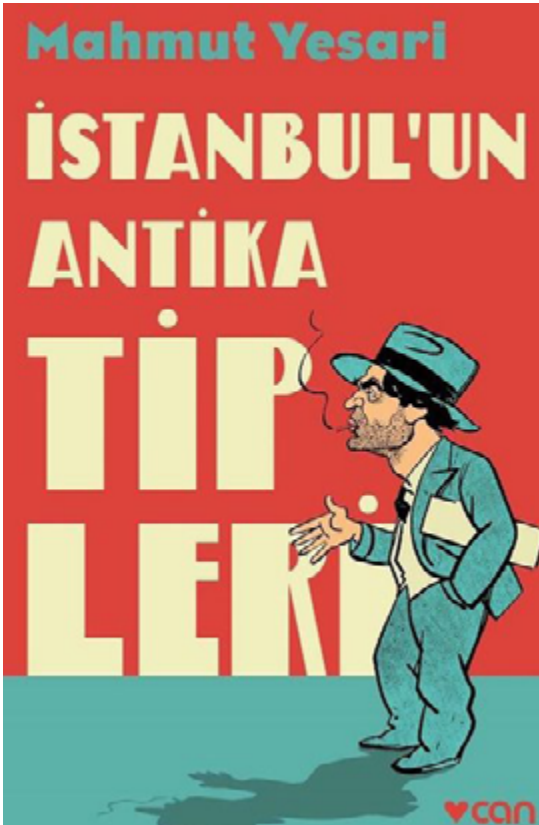
Yazar: **Chimamanda Ngozi Adichie**

Çevirmen: **Sibel Sakacı**

Yayınevi: **Can Yayınları**

Baskı Sayısı : **1. Basım**

Sayfa Sayısı : **240**

İstanbul'un Antika Tipleri

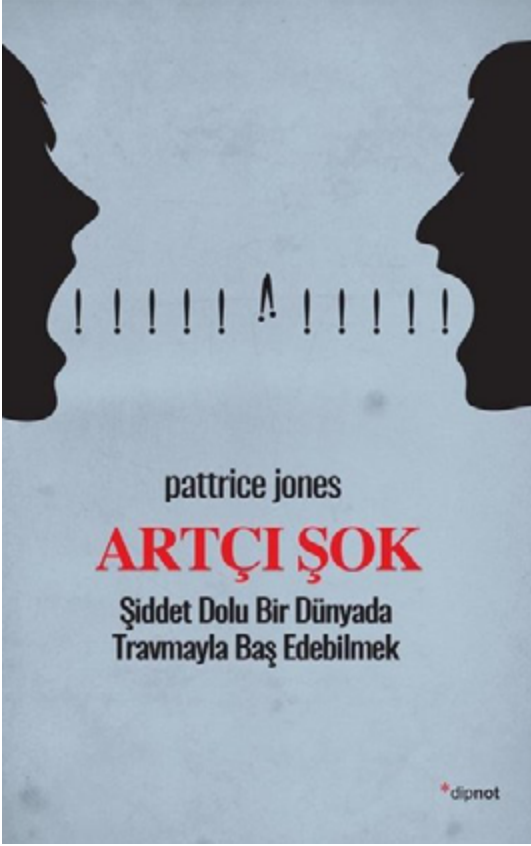
Yazar: **Mahmut Yesari**

Yayınevi: **Can Yayınları**

Baskı Sayısı: **1. Basım**

Sayfa Sayısı: **184**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Artçı Şok

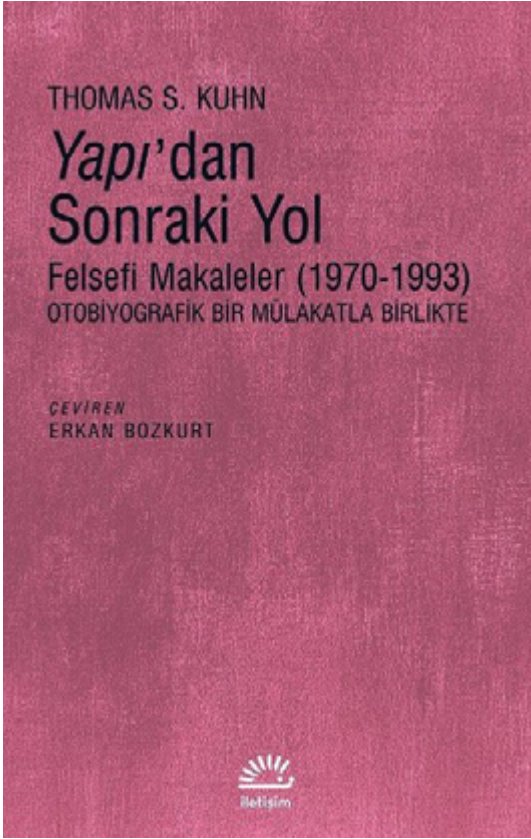
Yazar: **Patrice Jones**
 Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **286**

Müziği Boğan Gürültü

Yazar: **Güneş Ayas**
 Yayınevi: **İthaki Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **352**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yapı'dan Sonraki Yol

Yazar: **Thomas S. Kuhn**
Çevirmen: **Erkan Bozkurt**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **408**

Öyle ve Böyle-Yeni ve Seçilmiş Denemeler

Yazar: **Adam Phillips**
Çevirmen: **İpek Şen**
Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **448**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Anonslu Kaset Doldurulur

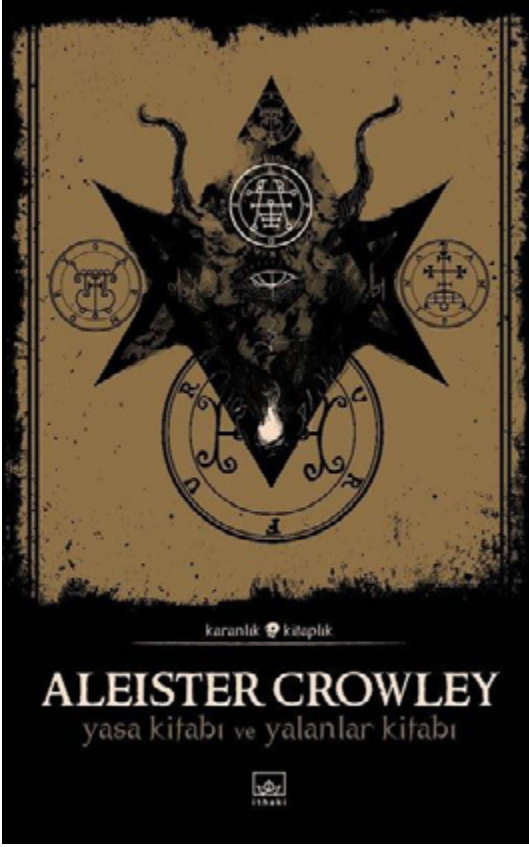
Yazar: Engin Barış Kalkan
Yayınevi: İletişim Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 140

Âşıklar Bayramı

Yazar: Kemal Varol
Yayınevi: İletişim Yayınları
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 227

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

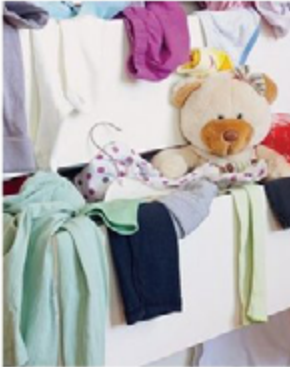
Yasa Kitabı ve Yalanlar Kitabı

Yazar: Aleister Crowley
Çevirmen: Barış Tanyeri
Yayınevi: İthaki Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 224

Moira Mikolajczak
Isabelle Roskam

Ebeveynlerde Tükenmişlik

Kaçınmanın ve
Kurtulmanın
Yolları

Ebeveynlerde Tükenmişlik

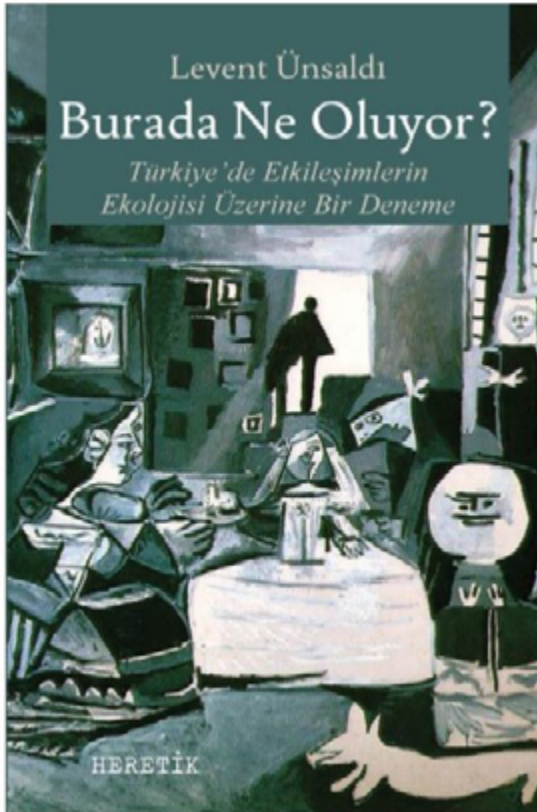
Yazar: Isabelle Roskam
Çevirmen: Can Belge
Yayınevi: İletişim Yayınları
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 198

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yetim

Yazar: **Hatice Meryem**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **154**

Burada Ne Oluyor?

Yazar: **Levent Ünsaldı**
Yayınevi: **Heretik Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Aztek Bileziği-Jaguar Maceraları

Yazar: Tamsin Cooke

Çevirmen: Şebnem AykaçÖmeroğlu

Yayınevi: İş Bankası Kültür Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 240

Korkusuz Meles

Yazar: Görkem Yeltan

Yayınevi: Hep Kitap

Baskı Sayısı : 1. Basım

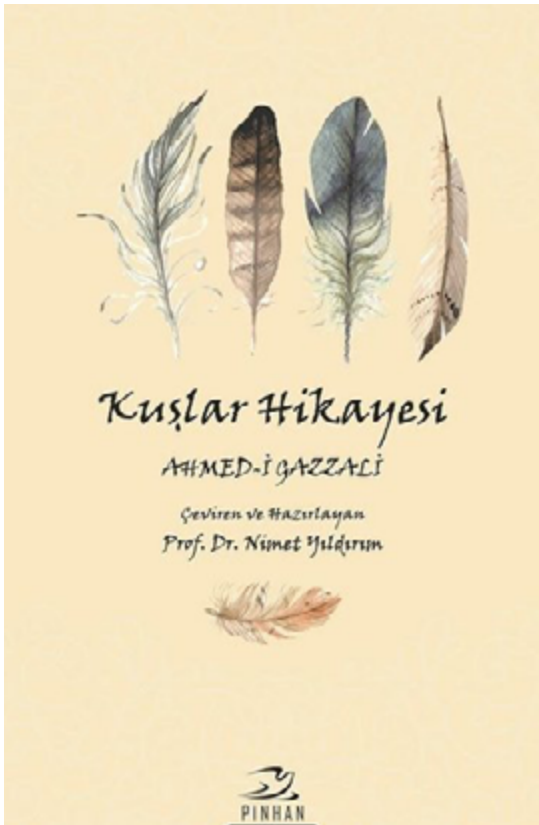
Sayfa Sayısı : 144

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Paket

Yazar: **Sebastian Fitzek**
 Çevirmen: **Fulya Aydınogulları**
 Yayınevi: **Pegasus Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **320**

Kuşlar Hikayesi

Yazar: **Ahmed Gazzali**
 Çevirmen: **Nimet Yıldırım**
 Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
 Baskı Sayısı **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **80**

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki

2. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

3. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

4. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

5. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

6. 1984

George Orwell, Can Yayınları

7. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

8. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

9. Kuyucaklı Yusuf

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

10. Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

11. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Yayınları

12. Göçüp Gidenler Koleksiyoncusu

Şermin Yaşar, Doğan Kitap

13. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

14. Satranç

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

1. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

2. Mustafa Kemal

Yılmaz Özdil, Kırmızı Kedi

3. Gazi Mustafa Kemal Atatürk

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

4. Hayat Cesurlara Torpil Geçer

Bircan Yıldırım, Destek Yayınları

5. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı

Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap

6. Seni Anlıyorum Çocuk

Dilek Cesur, Yediveren Yayınları

7. İmparatorluktan Cumhuriyete

Halil İncılık, Kronik Kitap

8. Kalbin Temizse Hikayen Mutlu Biter

Hakan Mengüç, Destek Yayınları

9. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

10. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

11. Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler

Halil İncılık, Kronik Kitap

12. Türklerin Serüveni

Kolektif, Kronik Kitap

13. Ustalık Gerektiren Kafaya Takmama Sanatı

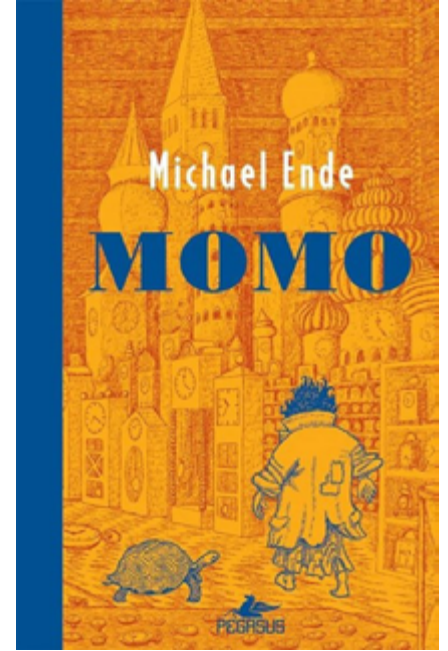
Mark Manson, Butik Yayıncılık

14. Seninle Başlamadı - Kalıtsal Aile Travmaları

Mark Wolynn, Solo Unitas

15. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

gazete duvaR. 'dan oku

4.

[Kemal Varol'dan 'baba'ya ağıt...](#)

7.

[Mahcubiyet ve Haysiyet arasında](#)

12.

[Tavan'da asılı kalan...](#)

17.

[Sabahattin Ali: Mahpus ve gurbetçi...](#)

32.

[Nesibe akır'dan kadınların gerçeküstü öyküleri](#)

37.

[Akademide kırılan kol neden yen içinde kalır?](#)

42.

[Paris Grand Kafeden Yılmaz Güney'e: Üçüncü Sinema](#)

